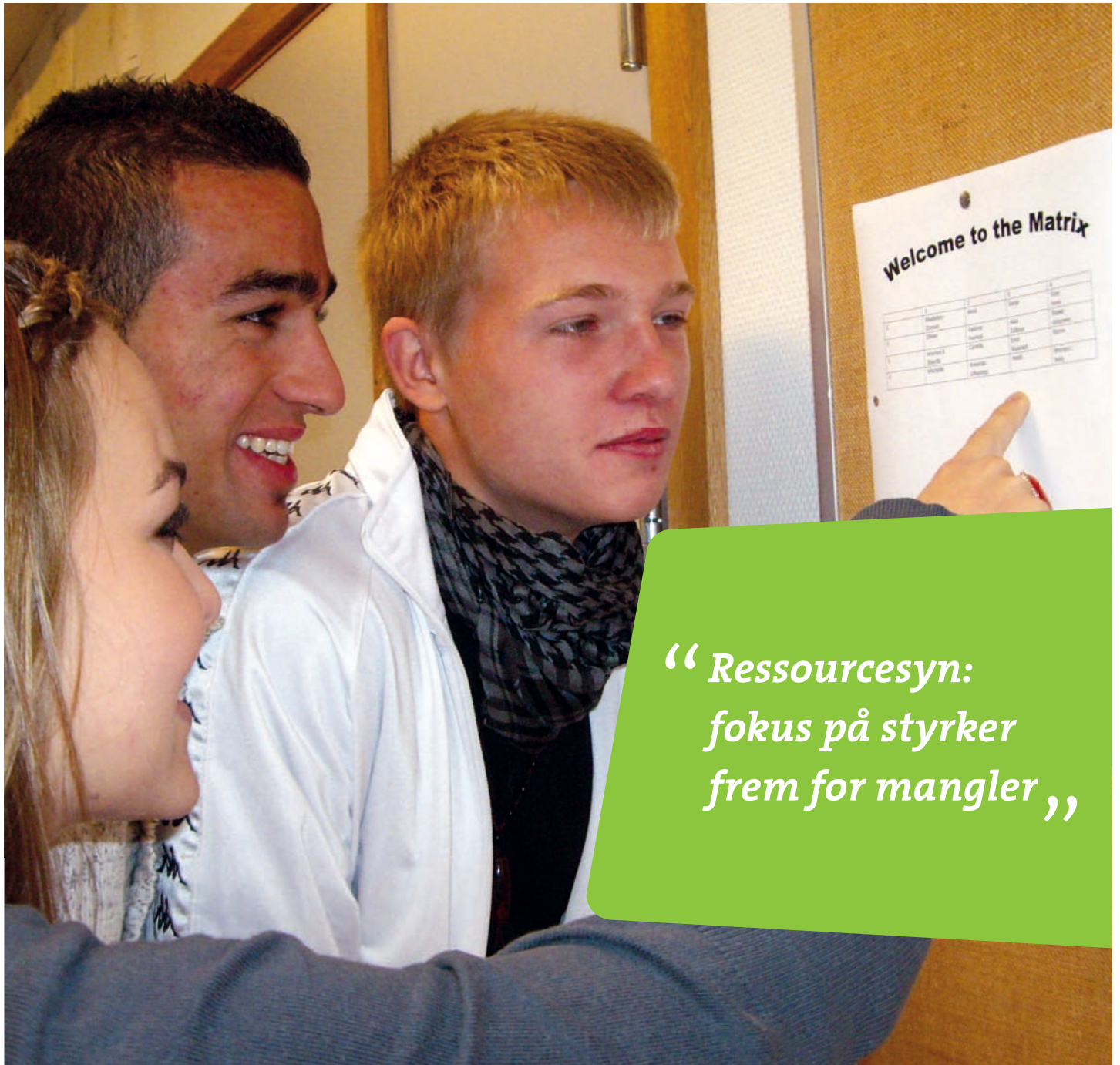

BLIK FOR RESSOURCER

– inspiration til lærere i 7.-10. klasse

“ *Ressourcesyn:
fokus på styrker
frem for mangler* ,,

LÆSEVEJLEDNING

Hæftet indgår i hæfteserien
BLIK FOR RESSOURCER

BLIK FOR RESSOURCER
– inspiration til lærere i 0.-6. klasse

BLIK FOR RESSOURCER
– inspiration til lærere i 7.-10. klasse

BLIK FOR RESSOURCER
– inspiration til undervisere på EUD

BLIK FOR RESSOURCER
– inspiration til UU-vejledere

BLIK FOR RESSOURCER
– teori og metode

[A-Å]

Henviser til, at du kan læse mere i det leksikale afsnit i **BLIK FOR RESSOURCER** – Teori og metode.

KOLOFON

UDGIVER

Fastholdelseskaravanen¹,
Tosprogs-Taskforcen²
Uddannelsesstyrelsens
vejledningskontor
2011

FORFATTERE

UU København:
Anne Stoustrup Therkildsen
Karina Meinecke
Anita Kedia

REDIGERET AF

Karina Meinecke
Anita Kedia

CEFU og ALS Research har ydet
redaktionel sparring på hæftet.

Journalistisk redigering
og bearbejdning:
Journalist Monica C. Madsen

DESIGN OG LAYOUT

Umloud Untd

ISBN-NUMMER

978-87-92701-33-6
978-87-92701-34-3 (elektronisk)

Hæftet kan downloades på:
[www.tosprogstaskforce.dk/
blikforressourcer.aspx](http://www.tosprogstaskforce.dk/blikforressourcer.aspx)

-
1. Fastholdelseskaravanen er et samarbejde mellem Undervisningsministeriet og Integrationsministeriet samt en selvstændig del af Brug for alle unge. Projektet er støttet af den Europæiske Socialfond.
 2. Tosprogs-Taskforcen hører under Uddannelsesstyrelsen og er et samarbejde mellem Undervisningsministeriet og Integrationsministeriet.

INDHOLD

5	INDLEDNING: BLIK FOR RESSOURCER
i 7.-10. klasse	KAP. 1
8	TEMA: ICDP
Gode relationer skaber bedre læring	KAP. 2
11	CASE: CHARLOTTESKOLEN
Sæt fokus på det, eleverne kan	
14	KOM GODT I GANG	
16	TEMA: KOOPERATIV LÆRING
Struktur som løftestang	KAP. 3
19	CASE: BORGERSKOLEN
En selvforstærkende proces	
22	KOM GODT I GANG	
24	TEMA: INNOVATIVE METODER
Bring elevernes viden i spil	KAP. 4
27	CASE: HYLTEBJERG SKOLE
Idéudvikling i projektopgaven	
30	KOM GODT I GANG	
32	TEMA: KOMBINEREDE METODER
Giv eleverne værktøjer til livslang læring	KAP. 5
35	CASE: GRØNLØKKESKOLEN
Gør 10. klasse til en succesoplevelse	
38	KOM GODT I GANG	
40	TEMA: DIALOGVÆRKTØJET
Et fælles sprog skaber forandring	KAP. 6
43	CASE: KØBENHAVNS KOMMUNE
En effektiv indsats ved at afdække skjulte ressourcer	
44	KOM GODT I GANG	
47	TAK TIL	

BLIK FOR RESSOURCER

– teori- og metodehæfte

BLIK FOR RESSOURCER

– inspiration til undervisere på EUD

BLIK FOR RESSOURCER

– inspiration til UU-vejledere

BLIK FOR RESSOURCER

– inspiration til lærere i 7.-10. klasse

BLIK FOR RESSOURCER

– inspiration til lærere i 0.-6. klasse

“ Ressource
fokus på
frem for

“ Resourcesyn:
fokus på styrker
frem for mangler ,,”

BLIK FOR RESSOURCER

i 7.-10. klasse

Hvordan skaber vi de bedste læringsbetingelser for alle elever og særligt tosprogede elever i 7.-10. klasse, så de får et godt fagligt og socialt udbytte af grundskolen og bliver parate til at vælge og gennemføre en ungdomsuddannelse? Det kommer dette hæfte med en række konkrete bud på.

Alle de metoder og strategier, du bliver introduceret til på de følgende sider, tager afsæt i et anerkendende, ressourceorienteret syn på eleverne. De tilbyder forskellige værktøjer, som gør dig og dine elever mere bevidste om elevernes individuelle ressourcer, deres mål og om, hvordan målene kan realiseres. Værktøjerne gør dig også i stand til at udnytte synergien mellem de mange forskellige ressourcer, der er til stede, når elevgruppen er mangfoldigt sammensat på tværs af etniske baggrunde og køn. Alle værktøjerne har vist sig at have positiv effekt på elevernes faglige og sociale udvikling og på relationen mellem lærer og elev.

Hæftet er en del af en serie på i alt fem hæfter: Et fælles teori- og metodehæfte og fire inspirationshæfter til henholdsvis lærere i 0.-6. klasse, lærere i 7.-10. klasse, undervisere på erhvervsuddannelser og UU-vejledere.

De fire inspirationshæfter viser eksempler på, hvordan metoderne synliggør og aktiverer alle elevers ressourcer. Teori- og metodehæftet giver et større indblik i metodernes teoretiske fundament og implementeringen af dem. Tanken er ikke, at læseren nødvendigvis skal tage alle metoderne til sig, men at man vurderer, hvilke tilgange der kan være gavnlige i forhold til ens egne elever og praksis – gerne i samarbejde med lærerteamet og skolens ressourcepersoner. Mange af casene og de gode råd vil ofte kunne bruges i forhold til andre målgrupper end det hæfte, hvor eksemplet er sat i. Derfor kan både lærere og vejledere finde inspiration i alle hæfter.

BAGGRUND: ET UBEVIDST MANGELSYN?

Hæfteserien er blevet til i et samarbejde mellem Integrationsministeriets og Undervisningsministeriets projekt *Fastholdelseskaravanen*, Uddannelsesstyrelsens *Tosprogs-Taskforce* og Uddannelsesstyrelsens vejledningskontor.

Formålet med hæfterne er at give lærere og vejledere redskaber til at møde tosprogede elever med et resourcesyn. Derfor vil hæfteserien give konkrete redskaber og eksempler på, hvordan man i undervisningen kan forbedre de tosprogede elevers faglige niveau, sociale trivsel og relationer.

I regeringens handlingsplan om ligebehandling og respekt for den enkelte uanset race eller etnisk oprindelse fra 2010

fremgår det, at en lærers forventninger til en elevs faglige præstationer påvirker den læring og de præstationer, som eleven opnår.

Flere internationale og danske studier viser at særligt tosprogede elever oplever, at deres lærere har lave forventninger til deres faglige præstationer, og at de generelt forlader grundskolen med lavere karaktergennemsnit end etnisk danske unge. Flere forskere peger desuden på, at mange tosprogede elever ikke inkluderes i klassens ressourceorienterede fællesskaber på trods af de bedste intentioner.³

SKAL SKOLEN VÆRE FARVEBLIND ELLER EJ?

En række danske og udenlandske forskningsprojekter har vist, at den danske folkeskole for mange elever ikke bliver et sted, hvor eleverne socialiseres ind i en social og kulturel virkelighed, der afspejler befolkningssammensætningen, selvom det er folkeskolens mål.

Nogle undersøgelser påpeger, at dette hænger sammen med, at en given skolekultur indeholder "nedarvede" holdninger til, hvilke former for social kapital der prioriteres højt i skolesystemet. Det kan betyde, at elever, der ikke matcher den kulturelt anerkendte ressourceprofil, overses og ekskluderes – på trods af, at de også har mange ressourcer, der kan sættes i spil og lette vejen mod en afgangsprøve og en ungdomsuddannelse. Lærerens udfordring er at kunne afdække de ressourcer, man ikke umiddelbart genkender.

Nogle tosprogede elever oplever et skarpt skel mellem et sprogede og tosprogede elever, hvor "de etniske minoritetsbørn laver ballade og er dårlige elever, mens de etnisk danske børn opfører sig pænt og er dygtige elever" (Gilliam 2009). Det kan spille så negativt ind på synet på tosprogede elever såvel som på de tosprogede elevers selvbillede, at det risikerer at blive selvopfyldende.

Forskning viser også, at selvom mange skoler opfatter sig selv som farveblinde og kønsneutrale, er deres hverdag præget af

3. Thomas Gitz-Johansen, Laura Gilliam m.fl.

“ Ressource: Mængde af materialer, midler, råstoffer, fysiske eller psykiske kræfter el.lign. der i et vist omfang er til rådighed, besiddes eller kan udnyttes ”

etnisk betingede og kønsbetingede differentieringsmekanismer, som ubevidst spiller ind på lærerens tilgang til eleverne (Stau-næs 2004). F.eks. ved at læreren har bestemte forventninger til den enkelte elevs faglige præstationer og sociale adfærd i skolen, som påvirker elevens præstationer negativt. Forventninger som udspringer af mere eller mindre ureflekterede antagelser om betydningen af køn og etnisk baggrund, og som derfor bliver en blind vinkel i lærerens pædagogiske praksis.

GØR UNDERVISNINGEN TILGÆNGELIG FOR ALLE

De anerkendende og ressourcorienterede metoder, som i dag bliver afprøvet og videreudviklet på grundskoler i hele landet, har et særligt potentiale: Det er metoder, som afdækker og anerkender et bredt spektrum af ressourcer og potentialer i form af livserfaringer, talenter, intelligenser og færdigheder. Dermed viser de nye veje til at anerkende elevernes mangfoldighed som en styrke.

De anerkendende og ressourcorienterede metoder kan også noget særligt i forhold til at arbejde med inklusion i normal-undervisningen og i skolens sociale fællesskaber: Metoderne tager højde for og imødekommer elevernes forskellige forudsætninger og behov – men på måder hvor behov hos de få fungerer som løftestang for tiltag, som kommer de mange til gode.

FOKUS PÅ RESSOURCER, NÅR VI ARBEJDER MED UDFORDRINGER

Yderligere giver de anerkendende og ressourcorienterede metoder håb, gåpåmod og et afsæt for udvikling, når vi arbejder med dét, der er vanskeligt. Målet med alle metoderne i dette hæfte er derfor at understøtte en åben og ressourcorienteret tilgang til elevernes potentialer og kompetencer og til de udfordringer, eleverne står overfor i deres sidste grundskoleår, hvor de skal forberede sig på at vælge og gennemføre en ungdomsuddannelse.

Fælles for metoderne er en opmærksomhed på den betydning, gode relationer mellem lærere og elever har. Relationen er en potentiel ressource, som kan bruges til at optimere undervisningen og det sociale fællesskab. Fordi gode relationer bygger på og skaber gensidig tillid, tryghed og anerkendelse. Den gode relation er desuden en forudsætning for at formidle positive forventninger til hinandens kompetencer samt rammer for læringsmiljøet. I et studie fra Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning har man defineret en række nøglekompetencer i lærerfaget. Ud over at man skal være en fagligt kompetent underviser, skal man også bringe to andre kompetencer i spil som lærer, hvis man vil optimere elevernes læring: Evnen til at etablere sociale relationer til eleverne og evnen til at regellede – dvs. til klart og eksplicit at udtrykke, hvilke regler der gælder for klassens arbejde, så eleverne lidt efter lidt selv overtager disse regler. Hæfteserien vil give konkrete redskaber og eksempler på, hvordan disse udfordringer kan imødekommes.

HÆFTETS INDHOLD

Hvert kapitel introducerer dig til en metode/strategi og de erfaringer, som udvalgte skoler landet over har med at bruge den i hverdagen.

■ **ICDP: Gode relationer skaber bedre læring** Her kan du blandt andet læse om, hvordan du kan bruge ICDP til at

udvikle gode relationer og bruge dem som værktøj til at skabe bedre læring. Kapitlet tager udgangspunkt i Charlotteskolens erfaringer med at bruge ICDP til at implementere et ressourceorienteret elevsyn på hele skolen.

■ **Kooperativ læring: Struktur som løftestang** Her kan du blandt andet læse om Borgerskolens erfaringer med kooperativ læring, som er en effektiv metode til at styre undervisningen ved hjælp af en klar og stram struktur, der giver eleverne mulighed for at yde det, de er bedst til, og gøre det til en synlig, selvforstærkende kompetence.

■ **Innovative metoder: Få elevernes viden i spil** Her kan du blandt andet læse om, hvordan innovative metoder (f.eks. brainstorm, flowtjek, mindmap og ordkæder) kan bringe elevernes ressourcer i spil og give dem mulighed for at generere ideer, engagement i og ejerskab til aktuelle opgaver. Du får også indsigt i, hvordan 9. klasse på Hyltebjerg Skole har brugt metoderne som udgangspunkt for en projektopgave.

■ **Kombinerede metoder: Giv eleverne værktøjer til livslang læring** Her kan du blandt andet læse om, hvordan læringsstile kan bringe elevernes ressourcer i spil og samtidig bidrage til faglig og personlig udvikling, også på livslang sigt. Erfaringer fra Grønløkkeskolen viser, at metoden kan sikre, at langt flere elever i 10. klasse vælger og gennemfører en ungdomsuddannelse, hvis man kombinerer den med et intensivt relationsarbejde.

■ **Dialogværktøjet: Et fælles sprog skaber forandring** Her kan du blandt andet læse om, hvordan du kan bruge dialogværktøjet til at få et fælles sprog og et tillidsfuldt samarbejde mellem elev, forældre og skolens ressourcepersoner, hvor I løser vanskeligheder i fællesskab. Også i de tilfælde, hvor skolen hidtil har følt sig magtesløs.

Metoderne/strategierne belyses ved hjælp af:

- En række spørgsmål om din egen praksis, som du indledningsvist kan reflektere over.
- En introduktion til metoden/strategien samt inspiration til litteratur og hjemmesider, hvor du kan få flere oplysninger og mere inspiration.
- En case fra en skole, der har gode erfaringer med metoden/strategien.
- En række gode råd fra skolen.
- Eksempler på konkrete værktøjer, som du kan bruge i forbindelse med de temaer, der er taget op i casen ■

LÆS MERE

- Laura Gilliam: *De umulige børn og det ordentlige menneske: identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn*, Aarhus Universitetsforlag (2009).
- Dorthe Staunæs: *Køn, etnicitet og skoleliv*, Samfundslitteratur (2004).
- Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, www.dpu.dk/clearinghouse.

I kapitel 2 kan du læse om:

- Hvordan du kan bruge relationsarbejde til at sikre, at du har blik for alle elevers ressourcer, så eleverne opnår optimal læring.
- Redskaber, du kan bruge til at skabe gode relationer.
- Hvordan du på en ressourceorienteret måde kan håndtere de situationer, hvor relationsarbejdet udfordrer dig.
- Hvordan du kan møde tosprogede elever ligeværdigt ved at spørge åbent og interesseret til deres ressourcer, deres livshistorie og livssituation.

ICDP

– International Child Development Programs: Gode relationer skaber bedre læring

Relationen mellem lærer og elev er en potentiel ressource. Muligheden for at realisere denne ressource ligger lige for, når lærere får metoder til relationsarbejdet. Den gode relation kan give kvantespring i elevens faglige udvikling og trivsel i skolen.

En anerkendende tilgang til den enkelte elev skaber tryghed og en god relation, som giver eleven optimale forudsætninger for læring. Det er essensen i ICDP (International Child Development Programs) – en metode, som handler om relationer.

Når man bruger ICDP-værktøjerne, træner man sin evne til at sætte fokus på både elevens og ens egne ressourcer frem for på elevens mangler. På den måde kan man lade undervisningen tage afsæt i det, som eleven allerede kan og mestrer, frem for i det eleven ikke kan. Det giver lærere et ressourceorienteret udgangspunkt for at opbygge gode relationer til eleverne. ICDP giver mulighed for at bruge relationsarbejdet til at skabe trivsel, udvikling og læring i den mangfoldige elevgruppe.

Inden for ICDP arbejdes der ud fra otte samspilstemaer, der giver konkrete anvisninger på, hvordan du som voksen kan etablere, fastholde og udbygge en positiv og anerkendende følelsesmæssig kontakt i samspillet med børn og unge. De otte samspilstemaer kan være med til at sætte ord på og begrebsliggøre de gode samspilserfaringer (se samspilstemaerne under Kom godt i gang, s.14-15).

Gennem ICDP trænes man desuden i ikke at betragte eleven som problematisk – det er relationen til eleven, som p.t. er besværlig: Fokus er rettet mod samspillet, og det er lærerens ansvar at arbejde på at ændre en besværlig relation og udvikle et velfungerende samspil med eleven.

ICDP tager højde for, at den gode relation kan og skal være kompleks – lærere er også mennesker, der kan have gode og dårlige dage, ligesom personlig kemi kan være en udfordring. Dertil kommer, at lærere og elever kan have meget forskellige sociale og kulturelle baggrunde og livsvilkår. Af og til møder man hinanden med forskellige forforståelser, og det kan være svært for læreren at forhindre, at den gode relation bliver betinget af, at lærer og elev deler de samme sproglige forudsætninger og kulturelle koder for samværet.

Derfor er den gode relation ifølge ICDP et ideal, som man arbejder med hver dag, hele tiden. Og når det lykkes at rumme og håndtere kompleksiteten, opstår de harmoniske øjeblikke, hvor man som lærer går løftet ud af lokalet, fordi timen fungerede og gav både lærer og elever energi og glæde ■

LÆS MERE

- Interview med Anne Linder i *Blik for ressourcer – teori og metode*.
- Anne Linder: *Det ved vi om – Pædagogisk relationsarbejde*, Dafolo (2010).
- Anne Linder: *Professionelt relationsarbejde – en værktøjskasse til refleksion over relationer*, Dafolo (2010).
- Mange måder at lære på: www.mmalp.dk

Ansvar

Anette er på tur med sin klasse. De skal ud at klatre. Sikkerheden er i top, og eleverne skal lære at binde en bestemt knude, før de må klatre.

En af drengene forstår ikke helt, hvordan knuden skal bindes. Anette forsøger at forklare ham det. Men det lykkes ikke rigtigt. Efter ti minutter har hun ikke flere måder at forklare det på.

Hun siger til ham, at hun ikke kan finde ud af at forklare ham det, så hun er nødt til at finde en anden lærer, der kan.

Anette er tilfreds med, at hun påtager sig ansvaret for, at eleven ikke lærte at binde knuden ved hendes hjælp. Det er ikke elevens skyld, at hendes pædagogiske evner i situationen ikke rækker. Det er vigtigt for hende, at han ikke får den oplevelse.

Den anden lærer forklarer, og efter et stykke tid forstår eleven, hvordan knuden skal bindes.

CHARLOTTESKOLEN

Sæt fokus på det, eleverne kan

Lærere som i frustration taler nedladende om elever og handler, som om eleverne i højere grad er til for dem end omvendt. Det undgår man på Charlotteskolen, hvor man bruger ICDP til at sætte fokus på, hvordan man kan skabe gode, anerkendende relationer til eleverne.

– Vi har fået en ny og mere positiv tilgang til eleverne ved hjælp af ICDP, siger administrativ afdelingsleder Jens Ove Dalby fra Charlotteskolen:

– Som lærer kan man i frustration komme til at agere, som om eleverne i højere grad er der for ens egen skyld end omvendt. Og man kan komme til at tale nedladende om de elever, man har problemer med. Det undgår vi ved at bruge ICDP. Vi vender i stedet problemerne om og diskuterer, hvordan vi kan få løst dem på en konstruktiv måde. Det har givet os en ny forståelse for eleverne, og det afspejler sig i måden, vi nu taler om dem på, forklarer Jens Ove Dalby.

– Der er sådan set ikke noget nyt i metoden, men den virker! tilføjer lærer Anette Nowak:

– Har du først skabt den gode relation, så eleven føler sig anerkendt af dig, er det nemmere for dig at fylde på. Det handler om anerkendende relationspædagogik, hvor vi tager udgangspunkt i det, eleverne kan. Ikke i det, de ikke kan. Vi taler om elevernes ressourcer og skaber ny læring oven på det fundament.

HELE SKOLEN ARBEJDER MED ICDP

Charlotteskolen har været i gang med at implementere ICDP, siden skolens nye ledelsesteam i 2008 besluttede at bruge metoden til at gøre lærerne mere bevidste om skolens elevsyn.

I dag arbejder alle lærere og team med ICDP. Den pædagogiske afdelingsleder har for nylig været på et PD-vejledermodul med udgangspunkt i ICDP, og den gode relation er et centralt pædagogisk omdrejningspunkt.

Implementering af ICDP på Charlotteskolen er desuden en af de metoder, som Vejle Kommune sætter fokus på i sin indsats Mange måder at lære på.

Metoden er også blevet forankret i skolens hverdag: Ledelsen sætter altid det løbende arbejde med ICDP på dagsordenen ved de seks årlige afdelingsmøder, og i det daglige har alle team fokus på den anerkendende tilgang og relationerne.

SÅDAN BRUGER LÆRERNE VÆRKTØJERNE

Lærerne på Charlotteskolen tager udgangspunkt i ICDP's otte samspilstemaer og optager sig selv på video i klassesituationer. Bagefter viser de videoklippene for deres kolleger på teammøderne. Kollegerne kommenterer kun de situationer, hvor relationsarbejdet fungerer – formålet er nemlig at akkumulere mere af det, der virker. På den måde skaber de fælles refleksion og udvikling.

FAKTA

ICDP – International Child Development Programs: bygger på otte samspilstemaer, der giver læreren konkrete anvisninger på, hvordan han/hun kan skabe bedre betingelser for det gode samspil med eleverne. Formålet med ICDP er at skabe et fælles sprog omkring relationsarbejdet og professionalisere det. **[A-Å]**

– Det er vigtigt, at alle team har et par lærere, der kan se formålet med metoden og få de andre med på tankegangen. Langt de fleste lærere har været meget positive over at arbejde med ICDP, men selvfølgelig er der nogle grænser, du skal overskride, når du skal se dig selv på video, forklarer Jens Ove Dalby.

– Vi har så meget fokus på relationer og anerkendelse, at det smitter af på relationerne mellem os lærere og skaber en positiv samarbejdsånd: Vi roser hinanden, når en kollega gør noget godt, og vi har også rum til at tale om det svære ved at arbejde med relationer, siger Anette Nowak.

Relationscirklen er et andet vigtigt værktøj: Teamet gennemgår med jævne mellemrum alle klassens elever og skriver dem ind i relationscirklen (se Kom godt i gang, s.14-15).

De elever, der ikke har en god relation til minimum én i lærerteamet, bliver fokusbørn: Teamet drøfter årsagen til den manglende relation og arbejder løbende på at skabe en god relation til eleven.

VÆR NYSGERRIG OG GRIN MED DINE ELEVER

Vær nysgerrig og spørg ind med åbent sind. Det er den vigtigste strategi i arbejdet med relationsarbejdet i forhold til skolens tosprogede elever, viser Anette Nowaks erfaringer:

– Tag ikke noget for givet. Det er ikke sikkert, at den elev, du sidder overfor, lever, som du tror. Spørg nysgerrigt og åbent til, hvordan han/hun lever, og hvordan det er hjemme hos ham eller hende. Eleverne vil meget gerne sætte ord på, og de er tit gode til det. Du får en god relation baseret på gensidig respekt, hvis relationen bygger på det, du ved om eleven, frem for på det, du tror, understreger Anette Nowak.

Et andet vigtigt aspekt ved metoden er, at man er solidarisk med sine elever:

– En god lærer er en, der griner med eleverne og ikke af dem, som en af skolens 8. klasseelever formulerede det, da jeg spurgte ham om, hvad en god lærer er for ham, siger Jens Ole Dalby:

– Reflektér løbende sammen med dine kolleger over de holdninger, der styrer din adfærd over for eleverne. F.eks. ved hjælp af videoptagelser. Og vær indstillet på, at det kan være en lang proces at komme de negative signaler til livs.

På spørgsmålet om, hvordan man kan håndtere situationen anerkendende, når en elev bliver voldsomt vred og udviser aggressiv adfærd, siger Anette Nowak: Det er også anerkendende at sætte tydelige grænser for eleven. ”Jeg kan godt se, at du er meget vred lige nu, men du skal stoppe nu.” Og så vise at man er der og er indstillet på at hjælpe eleven med at håndtere den slags situationer på en anden måde. Vi skal altid hjælpe eleverne ud af en negativ spiral og over i en positiv spiral i stedet for. Undgå tomme trusler som ”Næste gang, så ...”. Anerkend barnets følelser, og tag udgangspunkt i dem, samtidig med at du er tydelig og konsekvent og hjælper eleven over i en anden adfærd. Det gør eleven tryk. Og tryk er en forudsætning for en god relation og dermed for elevens læring, pointerer hun ■

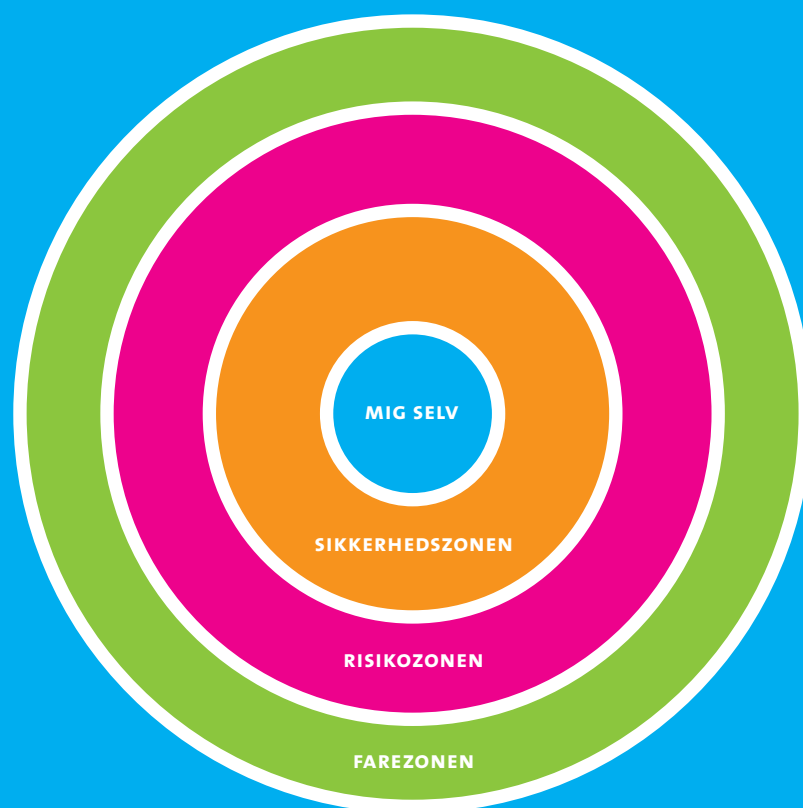
“ En god lærer er en, der griner med og ikke af eleverne ”

Gode råd fra Charlotteskolen

- **Sæt fokus på det, eleverne kan.** I timerne sætter lærerne fokus på det, der lykkes, og bygger undervisningen på det, eleverne kan. Målet er at undgå, at eleverne går i baglås på grund af manglende faglige og fagsproglige kundskaber til at løse de opgaver, lærerne stiller. Opgaverne skal altid tage udgangspunkt i elevernes ressourcer med blik for deres forudsætninger og behov.
- **Gør ikke lektierne til et nederlag.** Eleverne skal ikke lære nyt via lektierne – formålet med lektierne er at træne og blive mere fortrolig med det stof, de har fået introduceret oven på skolen. Lektier skal være en succes og ikke et nederlag. Derfor skal opgaverne være udformet, så eleverne henter deres ressourcer frem og føler sig motiveret til at løse dem. Tilpas eventuelt opgaverne til den enkelte elev.
- **Tag ansvar, når noget ikke lykkes.** Læreren har ansvaret for at skabe relationen. Det er dig som lærer, der skal møde eleven. Ikke omvendt. Det kan være udfordrende altid at skulle tage ansvaret på sine egne skuldre, når noget ikke lykkes i relationen. Men refleksionen og den fælles sparring i teamet er kimen til udvikling af lærerens relationskompetencer.
- **Send ikke ubevidst negative signaler til eleverne.** Negative signaler modarbejder dit relationsarbejde, for eleverne gennemskuer lynhurtigt, hvis du handler ud fra holdninger, der ikke er anerkendende over for dem.
- **Forebyg konflikter mellem eleverne.** Man hjælper eleverne med at undgå at skabe konflikter, der påvirker dem hele skoledagen, når alle lærere møder i skolegården ti minutter før, det ringer ind om morgenen.
- **Irettesæt ikke i hele klassens påhør.** Hvis andre lytter med, kan eleven føle sig udstillet og forkert. Tag i stedet eleven med ud på gangen, og tal med ham/hende under fire øjne, hvis der er behov for det.

KOM GODT I GANG

Nedenstående er fra Anne Linders bog *Professionelt relationsarbejde – en værktøjskasse til refleksion over relationer*, Dafolo (2010), hvor du kan finde andre gode værktøjer til relationsarbejdet. De otte samspilstemaer kan du finde i Anne Linder: *Det ved vi om – Pædagogisk relationsarbejde*, Dafolo (2010)

Relationscirklen

– RELATIONEL NÆRHED – DISTANCE

Placer elevernes navne i cirklen ud fra din vurdering af afstanden/nærheden i jeres relation.

- **Mig selv**
- **Sikkerhedszonen**
I sikkerhedszonen placerer du de elever, du har en god og udviklingsstøttende relation til.
- **Risikozonen**
I risikozonen placerer du de elever, du har en lidt eller noget problematisk relation til.
- **Farezonen**
I farezonen placerer du de elever, du har en meget problematisk relation til.

I teamet kan I arbejde med relationscirklen, ved at I udfylder hvert jeres skema. Sammenlign hinandens cirkler. Er der bestemte elever, som I alle sammen har i risiko- eller farezonen? Hvis det er tilfældet, så diskuter, hvad der gør relationen til eleven svær.

De otte samspilstemaer i ICDP

DET GODE SAMSPIL

Den følelsesmæssige dialog:

1. Vis følelsesmæssig glæde.
2. Se elevens initiativ – justér dig.
3. Inviter eleven til samtale – lyt og svar.
4. Giv anerkendelse for det, eleven magter at gøre.

Den meningskabende dialog:

5. Fang elevens opmærksomhed.
6. Fasthold elevens opmærksomhed – vis følelser og entusiasme.
7. Forbind elevens oplevelse – uddyb og forklar.

Den guidende/vejledende dialog:

8. Fortæl eleven, hvad han/hun må og skal – trin for trin.

Selvobservationsskema

Som supplement til arbejdet med relationscirklen kan det være en god idé at arbejde med nedenstående selvobservationsskema. Udvælg evt. de elever du/I placerede i risiko- eller farezonen i relationscirklen. På den måde kan du/I få uddybet, hvornår din/jeres relation til eleven er problematisk, og hvornår den fungerer.

POSITIVE SAMSPILSREGLER						NEGATIVE SAMSPILSREGLER
Viser positive følelser og glæde for eleven						Negligerer og afviser eleven
Følger elevens initiativ/udspil og justerer mig efter det						Dominerer og pådutter eleven mine egne ideer og initiativer
Inviterer eleven til samtale, lytter og svarer						Ingen kommunikation med eleven
Anerkender og bekræfter det, eleven magter at gøre						Nedvurderer og afkræfter elevens værdi og færdigheder
Fanger elevens opmærksomhed, så der opstår en fælles oplevelse af ting i omgivelserne						Distraherer og forvirrer eleven med modstridende stimuli
Fastholder elevens oplevelse/opmærksomhed ved at vise følelser og entusiasme						Taler ikke med eleven og signalerer ligegyldighed over for elevens oplevelser
Forbinder elevens oplevelser. Uddyber og forklarer fællesoplevelser						Forholder sig tavs, siger ikke mere end nødvendigt. Giver ikke eleven forklaringer
Guider og vejleder eleven. Fortæller eleven, hvad eleven må og skal. Trin for trin. Tydelige starter og afslutninger						Ingen vejledninger for elevens handlinger. Negativ grænsesætning: "Du må ikke ...".

I kapitel 3 kan du læse om:

- Hvordan du kan bruge teamarbejde til at sikre, at du får dine elevers ressourcer i spil, så alle elever får et fagligt og personligt løft.
- Hvordan du kan planlægge undervisningen på en måde, hvor du medtænker alle elevers ressourcer, så eleverne, uanset fagligt niveau, får bedre mulighed for at deltage i undervisningen og får et optimalt udbytte af den.

KOOPERATIV LÆRING

Struktur som løftestang

I kooperativ læring er mangfoldighed en anerkendt styrke. Når læring sker i teamarbejde, er forskellighed en forudsætning, fordi metoden bygger på maksimal dynamik mellem elevernes individuelle ressourcer.

Kooperativ læring tager desuden udgangspunkt i, at man ikke kan adskille den faglige og den personlige udvikling. Det giver et bredt syn på elevernes ressourcer, forudsætninger og behov. Resultatet er en undervisning, som favner forskellige behov i en mangfoldigt sammensat elevgruppe og sikrer eleverne både et fagligt og personligt udbytte.

Kooperativ læring har rod i en inkluderende tankegang, idet metodens strukturer sikrer, at alle elever bliver en aktiv del af undervisningen.

Danske læreres erfaringer viser, at elever på tværs af baggrunde og forudsætninger har stort udbytte af kooperativ læring. Eleverne har større lyst til at deltage i undervisningen, fordi de oplever, at de får mere ud af den, og fordi de føler sig fagligt mere kompetente. Samtidig får den enkelte elev flere gode sociale relationer og trives bedre i klassen, når man arbejder systematisk med metoden.

Det centrale værktøj i kooperativ læring er en række strukturer, som man kan bruge i alle fag til at skabe optimal faglig og personlig læring. Vigtige omdrejningspunkter i strukturerne er teamarbejde, teambuilding og classbuilding.

Hver struktur består af en række trin. Hvert trin kommer med anvisninger til, hvordan man i forskellige situationer kan bringe eleverne i dialog med hinanden, når de arbejder med stoffet, så alle elever kommer på banen.

danne så mangfoldige team som muligt. Det giver alle elever i teamet mulighed for at bringe deres individuelle ressourcer i spil.

På de næste sider kan du læse om Borgerskolens arbejde med kooperativ læring. Her har de skabt deres egen tolkning af metoden med baggrund i flere teoretikers bud på kooperativ læring. De er især inspireret af Spencer Kagan og Johnson & Johnson. ■

LÆS MERE

- Interview med Anne Marie Østergaard i *Blik for ressourcer – teori og metode*.
- Spencer Kagan og Jette Stenlev: *Cooperative Learning*, Alinea (2006).
- Margit Weidner, Grethe Kjær og Anne Marie Østergaard: *Kooperativ læring i undervisningen*, Dafolo (2010).

Da dynamikken i teamet er afgørende for processen, skal man

Struktur

7. b skal have dansk. Eleverne sidder i team på fire. Ugens folderholder henter teamets folder hos læreren Helle. I folderen er alle de papirer samlet, som teamet skal bruge i løbet af timen: Rettede opgaver, den nye opgave, der skal gennemgås om lidt, lektien til i morgen osv. Så behøver Helle ikke at bruge undervisningstid på at dele ud.

Helle starter timen med at skrive målet for denne lektion på tavlen. Hun forklarer kort, hvordan eleverne skal arbejde med dagens tekst, og gennemgår dagens tema, som er personkarakteristik.

Der er lidt uro. Helle klapper og løfter den ene hånd i vejret. Det er signalet til, at man skal lytte opmærksomt. Eleverne rækker hånden op og ser på hende. Men ikke hurtigt nok, så Helle tager en kort snak med dem om det: Det er vigtigt, at det fungerer, for de skulle gerne holde den gode stil uden skideballer. De prøver igen, og nu går det bedre. Helle runder gennemgangen af.

Derefter skal teamene løse opgaven i folderen på svararket. Inden eleverne går i gang, får de at vide, hvilken struktur de skal anvende til at løse opgaven.

Så uddeler Helle roller: Nr. 1 ved bordet er dirigent, nr. 2 sørger for det gode humør, nr. 3 er referent og skriver svarene ned og nr. 4 tysser, hvis det skulle blive nødvendigt. Alle elever får en rolle.

Mens de arbejder, går Helle rundt og observerer, hvad der sker. Team 3 arbejder på livet løs, og hun belønner dem med en post-it, hvor der står "Godt arbejde!" Eleverne smiler stolt, da de læser den.

Da timen skal til at slutte, samler folderholderen de stile ind, som skal afleveres i dag. Sammen med svararket lægges stilene i folderen og afleveres til Helle.

BORGERSKOLEN

En selvforstærkende proces

Kooperativ læring er en effektiv metode til at styre undervisningen, så eleverne får mulighed for at yde det, de er bedst til, og gøre det til en synlig kompetence. Det sætter gang i en selvforstærkende proces, som motiverer eleverne til at få mere ud af undervisningen, viser erfaringerne fra Borgerskolen.

En lærer på Borgerskolen havde store problemer med sin klasse for et par år siden. Hun blev introduceret til kooperativ læring og afprøvede det i klassen. Efter nogle seje uger begyndte det at give bonus både fagligt og socialt. Det blev startskuddet til at bruge kooperativ læring på Borgerskolen. I dag er målet, at 40 procent af undervisningen i 2012 skal baseres på metoden.

– Læreren opfordrede mig til at læse Spencer Kagan og Jette Stenlevs bog om kooperativ læring, og da jeg først kom i gang, kunne jeg ikke lægge den fra mig igen, for den gav løsningen på mange af de generelle problemer, vi kæmpede med på vores skole, forklarer skoleleder Arne Møller Madsen.

Kooperativ læring kom på dagsordenen på et pædagogisk forum-møde, og alle lærere fik et 2 x 6 timers kursus i metoden af undervisere fra kooperativ læring DK. Skolen har også fået to vejledere i metoden, som hver har 60 timer til at hjælpe deres kolleger med implementeringen. De har været på kursus i USA hos Johnson & Johnson og har på den baggrund udviklet en fælles måde at arbejde med kooperativ læring på.

– Vores arbejde med kooperativ læring giver bonus på mange måder, siger lærer Helle Kulstad, den ene af de to vejledere:

– I min 7. klasse har jeg arbejdet intenst med kooperativ læring i tre måneder. Jeg oplever klart færre konflikter mellem eleverne, og jeg behøver ikke at skælde ud. For metoden skaber nye rammer for både den faglige og den sociale udveksling i klassen.

KRIDT BANEN OP FOR ELEVERNE

Når du arbejder med kooperativ læring, skal du i din forberedelse tage stilling til, hvilke af metodens strukturer der passer til det, der skal foregå i den konkrete time.

I timen skal du desuden kridte banen op for eleverne ved hele tiden at tydeliggøre og synliggøre, så de ved, hvad der kræves af dem. Det gør det let for dem at tage ansvar, siger Helle Kulstad:

– Du er dirigenten, der styrer, hvad der skal ske i klasserummet. Dine forventninger til eleverne skal være knivskarpe. Både i forhold til de sociale og de faglige mål. Og du starter hver time med at skrive målet med timen op på tavlen: "Når timen er slut, skal I kunne det og det!"

FAKTA

Kooperativ læring: tager udgangspunkt i, at man ikke kan adskille elevens faglige og personlige udvikling.

Metoden er bygget op over fire principper:

- Samtidig interaktion.
- Positiv indbyrdes afhængighed.
- Individuel ansvarlighed.
- Lige deltagelse.

Læreren praktiserer de fire principper ved hjælp af kooperativ læring-strukturerne, der guider eleverne gennem læreprocessen.

Elevernes motivation stiger markant, når de ved præcist, hvad man forventer af dem, forklarer hun.

– Sig f.eks. ”I har gjort det godt, hvis I får otte ud af ti rigtige!” Kan eleverne mærke, at du vil et bestemt sted hen med dem, følger de dig, hvis du viser retningen. Og at fortælle præcist, hvad du vil have, er ikke det samme som at blive sur, hvis de ikke kan leve op til det: Når de ikke målet, tager du bare en snak med dem om, hvad der skal til for at nå det næste gang.

Derefter forklarer du, hvordan det skal foregå: ”I skal gøre sådan og sådan. I får de og de roller – du er dirigent, du sørger for det gode humør, du er referent, du tysser osv.” På den måde inkluderer du alle.

SAMMENSÆT GODE GRUPPER

Grundig forberedelse er også afgørende for elevernes sociale læring:

– Kooperativ læring er en effektiv metode til at skabe rammer, som gør dine elever trygge og glade. Fordi der er plads til alle, fordi din anerkendende tilgang skaber en rar stemning, og fordi der er fokus på at skabe gode sociale relationer: Det er lettere at sætte sig ned og lære engelsk, hvis man lige har grinet sammen, påpeger Helle Kulstad.

En vigtig opgave er at sammensætte elevgrupperne optimalt, så de bliver dynamiske og består af både piger og drenge, gerne med forskellige etniske baggrunde, og hvor der både er stærke faglige og sociale kompetencer til stede i gruppen. Jeg bliver indimellem overrasket over, hvor godt nogle grupper klarer sig, fordi dynamikken i gruppen er rigtig. Elever, der er stærke inden for noget bestemt, bliver jo også udfordret, fordi de skal sætte ord på læringen, når de hjælper de elever, der ikke er der endnu, siger Mette Haiberg, skolens anden vejleder i kooperativ læring.

PJÆKKELYSTEN FORSVANDT

I Helle Kulstads 9. klasse pjækkede et par drenge tit før i tiden, fordi de syntes, det var svært at følge med. Men de begyndte at komme til timerne, da de fandt ud af, at de havde det, der skulle til for at løse de opgaver, de fik i gruppen: Selvom de f.eks. kæmper med at stave, har de gode ideer til, hvordan opgaverne kan løses.

På den måde har de fået en positiv rolle i klassen og er sluppet ud af de sædvanlige dumme- og klovnerroller.

– Vi undgår, at den enkelte elev står alene med ansvaret for sin præsentation, når eleverne laver gruppearbejde ud fra principperne i kooperativ læring. Ingen bliver spurgt om noget, de ikke har haft mulighed for at snakke om i gruppen. Og alle i gruppen skal kunne svare. Derfor er gruppen fælles om at sikre læringen: Du er først færdig med opgaven, når du sammen med alle i din gruppe har løst og kan forklare opgaven. At den enkelte ikke står alene med opgaven, gør det sjovere og nemmere for alle elever at deltage aktivt i gruppearbejdet, siger Helle Kulstad.

METODEN FUNGERER IKKE ALENE

Kooperativ læring kan ikke alene løse udfordringen med at få alle elever til at fungere optimalt: Borgerskolens positive udvikling går på to ben: kooperativ læring og en meget udbygget AKT-struktur.

AKT-strukturen skal sikre, at alle elever har de nødvendige sociale kompetencer til at kunne få udbytte af teamarbejdet: Konkrete udfordringer med mobil-mobning sidste år kunne f.eks. ikke tackles alene med kooperativ læring-strategierne. Derfor har skolen nu syv AKT-lærere, og det har været afgørende for, at eleverne kan få fuldt udbytte af teamarbejdet med kooperativ læring ■

*“ Du er dirigenten;
du styrer, hvad
der skal ske i
klasserummet ”*

Gode råd fra Borgerskolen

- **Fokuser kun på ressourcerne** og det gode, du gerne vil have mere af. Brug ikke tid på ”Sæt dig nu ned!” osv., men på ”Hold da op, hvor ser I engagerede ud!”
- **Sæt fokus og ord på den enkelte elevs særlige potentialer:** ”Du skal yde det, du bedst kan! Jeg kan se, der er mere i dig!” Det skal være din tilgang til alle elever.
- **Sæt et tydeligt mål for undervisningen**, som du skriver på tavlen, når timen starter. Det er helt essentielt, at alle elever fra starten er med på, præcist hvad de skal lære. Så ved de, hvorfor de laver det, de gør, og hvad der skal komme ud af det. Skærper du elevernes opmærksomhed på målet, skaber du bedre læring.
- **Husk, at du er rollemodel**, og at du slår stemningen an i klassen, når du f.eks. roser eleverne og tackler problematiske situationer på en konstruktiv, anerkendende måde.
- **Acceptér, at din læreridentitet bliver vendt på hovedet.** Acceptér arbejdsstøj, og vær klar og kortfattet. Du er observatør, når du har udstukket deres roller og har sagt: ”Jeg forventer, at ...” Som observatør får du i øvrigt bedre tid til at observere børnene og blive opmærksom på deres særlige kompetencer.
- **Metoden kræver en kulturændring.** Det er vigtigt, at man forstår, at kooperativ læring er en filosofi og en kulturændring. Det er ikke bare en opskrift, man kan trække ned over sin vante undervisning. Man skal sætte sig ind i didaktikken bag for at blive god til at anvende metoden.

KOM GODT I GANG

På Borgerskolen støtter man op om arbejdet med kooperativ læring ved at arbejde med målsætning og evaluering af undervisningen. I det følgende er der eksempler på, hvordan du kan gøre dette.

Sæt faglige mål

For at skabe motivation og optimal læring er det vigtigt, at eleverne kender målet med undervisningen.

Start derfor alle lektioner eller dobbeltlektioner med at skrive målet for undervisningen op. Eleverne kan eventuelt skrive det ned i en dagbog.

Vælger du at bruge trinmålene, så sørg for, at de er forståelige for alle elever i klassen. Det kan være nødvendigt at omformulere og simplificere dem lidt.

Du kan også dele målene op i bidder, hvis du ikke arbejder med alle dele af målet på en gang.

Brug nedenstående evalueringsskema, når I har arbejdet med et emne, hvor du har involveret flere mål. Bed eleverne om at udfylde skemaet. De skal graduere, hvor godt de magter opgaver inden for det mål, de evaluerer.

I kategorien Kan jeg godt

– kan eleverne selv løse opgaver, der relaterer til emnet.

I kategorien Skal jeg arbejde med

– kan eleverne løse dele af opgaverne, men har behov for at støtte sig til teamet.

I kategorien Skal jeg have hjælp til

– kan eleven ikke selv løse dele af opgaven og er afhængige af andre for at kunne komme igennem opgaven.

Hver elev gemmer sin evaluering i en mappe, så både læreren og eleven selv kan følge fremskridt.

MÅL	KAN JEG GODT				SKAL JEG ARBEJDE MED				SKAL JEG HAVE HJÆLP TIL			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
–			X									
–						X						
–				X								

Sæt sociale mål

Lav en brainstorm på klassens sociale mål, når der er behov for det.
F.eks. hver 3. måned.

Alle mål skrives på tavlen

1. Hver elev udvælger fem vigtige mål, som eleven fremlægger i sit team.
2. Hvert team udvælger de fem vigtigste mål og fremlægger for klassen.
3. Klassen bliver derefter enige om, hvilke mål der er vigtigst for at skabe en god klasse, hvor alle har en plads og kan arbejde.

Målene skrives på en plakat og hænges op

Hver uge udvælger læreren et eller to mål, der er særligt fokus på. Læreren pointerer disse mål over for eleverne i starten af timen. Sidst på dagen evaluerer eleverne, hvordan det er gået med at efterleve de sociale mål.

Evalueringen kan f.eks. foregå sådan:

1. Alle elever har en dagbog.
2. Når dagen starter, skriver eleven ugens mål op.
3. Når dagen slutter, vurderer eleven sin egen og gruppens indsats for at nå målene på en skala fra 1 til 10.

DATO	MIN INDSATS	GRUPPENS INDSATS
Sikre, at alle får lov at udfylde deres rolle i teamet	7	7
Reagere hurtigt på stillesignalet	9	7

Hvis elevernes vurdering af deres egen eller gruppens indsats er under 5, kan man evt. bede dem om at skrive et par ord om, hvad der skal til for at forbedre det næste dag.

I kapitel 4 kan du læse om:

- Hvordan du på en enkel måde kan sikre, at alle får mulighed for at deltage aktivt i undervisningen, og hvor elevernes aktive deltagelse ikke er betinget af deres køn og etniske baggrund.
- Hvordan du kan aktivere alle ressourcer i elevgruppen og sikre, at alle elever oplever, at de bidrager med noget til fællesskabet.
- Hvordan du generelt kan synliggøre elevernes ressourcer og bygge videre på dem.

INNOVATIVE METODER

Bring elevernes viden i spil

Innovative metoder og idégenerering er en god og enkel strategi til at bringe alle ressourcer i en mangfoldig elevgruppe i spil, så alle i klassen kommer til at spille en aktiv rolle i undervisningen, uanset hvilket fagligt niveau de aktuelt befinder sig på: Når du sætter fokus på elevernes innovative rolle, oplever eleverne nye sider af sig selv og hinanden. De får blik for hinandens styrker.

De innovative metoder giver den enkelte elev mulighed for at udvikle større faglig selvtillid: Når man arbejder med innovative processer, anerkender man andre faglige ressourcer hos eleverne end de traditionelle. Kreativitet, formidling og teamspirit er f.eks. vigtige kompetencer, når man arbejder innovativt. Som lærer kan man blive overrasket over, hvem der kan hvad iblandt eleverne.

Samtidig giver de innovative metoder alle elever mulighed for at byde ind med noget til fællesskabet. På den måde sikrer man, at alle elever kommer til at spille en vigtig rolle i læringsprocessen, og man synliggør den mangfoldige elevgruppes særlige styrke – at man kan se opgaven fra flere vinkler, når man har forskellig baggrund, livssyn og erfaringer. Lærer og elever bliver gode til at værdsætte og udnytte mangfoldighed, og de udvikler interkulturel kompetence.

Den anerkendende tilgang til eleverne er en integreret del af metoden. Der findes ikke rigtige og forkerte svar: Eleverne får lov til at give frit løb for deres ideer og overvejelser, og alle input kan bruges. Der sker en udvælgelse af ideer undervejs i processen, men alle elever deltager i alle faser og bliver bedt om at bidrage. De oplever at have skabt et fælles produkt.

På de følgende sider kan du læse om et idéudviklingsforløb i forbindelse med projektopgaven i 9. klasse, hvor eleverne brugte deres fælles viden i et kort forløb. Man kan også bruge metoderne til at sætte længere forløb i gang, hvor eleverne selv indsamler viden ■

LÆS MERE:

- Søren Hansen og Christian Byrge: *Den kreative platform i skolen*, Fonden for Entreprenørskab (2010). Kan downloades på www.denkreativeplatform.aau.dk.
- Ebbe Kromann-Andersen og Irmelin Funch Jensen: *KIE-modellen – innovativ undervisning i folkeskolen*, Erhvervsskolernes Forlag (2009).
- Young Enterprise, www.ye.dk

Ideer

9. klasse er lige blevet færdige med at lave en alternativ version af sten, saks, papir. Eleverne smiler og er glade. De sætter sig ned på stolene i rundkredsen. Klar til næste opgave.

De får besked på at rykke stolene, så alle kan se tavlen. Nu skal de lave en omvendt brainstorm. Først skal de komme med bud på, hvad der skal til for at få lavet den værst mulige projektopgave. De kommer med en masse bud: ingen pauser, at man bliver syg, at batteriet i videokameraet løber tør, mens man er ude at filme osv. Alt skrives op – også de fjollede bud.

Når tavlen er halvt fuld, skifter de fokus: Hvad skal der til for at få lavet en virkelig god projektopgave? Igen har eleverne mange bud, nogle kommer med nye ideer, en stille, lidt usikker pige får sagt, at man skal huske at lade batterierne til videokameraet op. Et par drenge sidder og fniser lidt og siger, at lange pauser med fodbold ville hjælpe på deres motivation.

Efter brainstormen skal hver elev vælge de fem ting fra brainstormen, som er vigtigst, hvis han/hun skal lave en god projektopgave.

Læreren beder så eleverne om at rejse sig og stille stolene ud til siden. Nu skal de finde en med samme farve sko som dem selv. Da de har gjort det, parres de fire og fire.

De får nu den sidste opgave: Fremlæg jeres fem ord til de andre i gruppen. Bliv derefter enige om fem ord, og skriv dem op i prioriteret rækkefølge.

HYLTEBJERG SKOLE

Idéudvikling i projektopgaven

Brainstorme, flowtjek, mindmap og ordkæder – det er nogle af de innovative metoder, som 9. klasserne på Hyltebjerg Skole har brugt til at generere ideer til deres projektopgaver.

Innovative metoder er en effektiv strategi til at få alle elever mere aktivt på banen, når de skal forberede projektopgaven: Eleverne bliver bedre til at sætte ord på deres ideer og udvikle dem, og de opnår en bedre læring, end når læreren holder oplæg, der skal inspirere dem til at vælge emne. Det viser erfaringerne fra Hyltebjerg Skole.

AKTIVERER ALLE ELEVER

I 2009 valgte Hyltebjerg Skoles lærere at arbejde sammen med to vejledere fra UU København om et forløb, hvor eleverne fik mulighed for at afprøve en række innovative metoder. Vejlederne stod for undervisningen, men metoderne kan også bruges af lærere på egen hånd.

– Når man arbejder med innovative metoder, tager man afsæt i, at alle elever har relevant viden og erfaringer. Læreren bruger metoderne til at sætte rammer, som giver eleverne mulighed for at sætte ord på deres viden og bruge den aktivt i et samarbejde med deres klassekammerater, så de skaber fælles læring, siger Annika Lees, som er den ene UU-vejleder, som underviste.

– Læreren styrer processen og sikrer, at alle elever kommer i spil. På den måde kommer også de elever, der tit ikke siger ret meget, aktivt med, fortsætter den anden UU-vejleder, Karina Meinecke:

– En undervisning med hurtige skift og konkrete opgaver gør det lettere for eleverne at fokusere på opgaverne og føle en fremdrift – også de elever, der hurtigt mister koncentrationen og normalt har svært ved at deltage. Fordi alle i klassen får ejerskab til den viden, de opnår i fællesskab, kan man desuden bruge metoderne til at støtte de elever, der normalt har svært ved at nå frem til samme erkendelser og viden på egen hånd.

FAKTA

Innovative metoder: kan anvendes, når der er behov for at åbne op for nye og kreative ideer. Metoderne kan også hjælpe brugeren til at få allerede opnået viden i spil på en ny måde. [A-Å]

Flow: er den tilstand, hvor man ligger mellem, at noget er for svært og for let. At være i flow er der, hvor vi bliver tilpas udfordret og dermed mere motiveret. Mennesker bliver ofte mere engagerede, effektive og ansvarlige, når de oplever aktiviteter som menings- og nydelsesfulde. Derfor har man i flow-tilstand den bedste læring og trivsel. [A-Å]

FRA ORDKÆDE TIL FLOWTJEK

Vejlederne lod sig inspirere af *Den Kreative Platform* og en række øvelser fra EMU's hjemmeside:

Ordkæde, hvor eleverne laver en ordkæde, tegner et ord og bagefter fortæller om deres tegning ud fra et bestemt tema.

Omvendt brainstorm, hvor eleverne laver to brainstorme: En med negativt fokus og en med positivt fokus.

Flowtjek, hvor eleverne skal tage stilling til, om de er med i processen.

Brainstorm med fokuspunkter og mindmap, hvor eleverne laver en brainstorm, mens de løbende får nye input. Derefter laver de et mindmap på baggrund af de refleksioner, de fik i brainstormen. Nogle af metoderne beskrives under *Kom godt i gang*, s. 30-31.

SVÆRT AT FÅ ALLE ELEVER I FLOW

Flow er et meget vigtigt parameter, når man beskæftiger sig med læring, og de innovative metoder er et godt redskab til at skabe flow.

I de fleste tilfælde er det dog for optimistisk at satse på, at man kan få alle eleverne i flow på én gang, pointerer Karina Meinecke:

– Derfor var vores mål, at alle elever skulle vide, hvad det vil sige at være i flow, så de begyndte at reflektere over, hvad der skal til, for at de selv får oplevelsen af at være i flow. En dreng sagde f.eks. bagefter, at det føltes, som om de kun havde været i gang i to timer, selvom der var gået fire timer ■

“ Få elevernes res-
sourcer i spil ved
at åbne op for
ideer og viden ”

Gode råd fra underviserne på kurset

- **Stram styring skaber flow.** Vær meget bevidste om tiden, og sørg for, at ingen aktiviteter er for korte eller for lange. På den måde kan du hjælpe eleverne med at komme ind i et flow, hvor de føler en fremdrift og en udvikling. Det befordrer deres idéudvikling og gør det lettere for dem at holde fokus.
- **Hurtige skift og meget konkrete opgaver** fastholder elever med kort koncentration, så alle i klassen får mulighed for at deltage.
- **Skab et nyt fysisk rum.** De fysiske rammer har indflydelse på, hvordan vi agerer i dem. Derfor er det en god idé at indrette klasseværelset anderledes, så du signalerer til eleverne, at der skal ske noget andet, og at det er tilladt at agere anderledes end i de normale timer.
- **Brug energizers.** Lav pauseopgaver undervejs i forløbet, så eleverne får mulighed for at røre sig. Det giver ny energi at have det sjovt, se lidt fjollet ud og grine sammen: Mennesker i godt humør er mere kreative og får flere usædvanlige og geniale ideer og associationer. Det er vigtigt, at alle i rummet deltager, så alle griner med og ikke af hinanden.
- **Dan hele tiden nye grupper.** Sørg for, at eleverne arbejder på tværs af deres vante grupperinger. Brug sjove måder at dele klassen op i tilfældige grupper. F.eks. ”Stil jer på en række med den yngste først og den ældste sidst. Sig ikke noget.” Tæl derefter, så de danner lige store grupper. Når eleverne løbende kommer i nye grupper, lærer de bedre hinanden at kende og bliver mere bevidste om hinandens styrker og ressourcer.
- **Tænk i tydelige opgaver og klare elevroller** – det gør det lettere at deltage aktivt for elever med en mere stille adfærd. I de fleste opgaver skal eleverne først selv tage stilling, derefter skal de fremlægge deres holdning i gruppen, og til sidst skal gruppen blive enige om en løsning.

KOM GODT I GANG

I Den kreative platform og på ivaerksaetter.emu.dk kan du blive inspireret til at bruge innovative metoder. F.eks. Ordkæde og Brainstorm med fokuspunkter, som UU-vejlederne anvendte i forløbet med Hyltebjerg Skole.

Når du arbejder med innovation, er det vigtigt at starte med en opgave, som eleverne er i stand til at løse: For at skabe flow skal niveauet ikke være for let eller for svært. Det kan være en god idé at starte med en enkel øvelse som ordkæden, da den har kendte elementer i sig, så alle elever kan være med i løsningen. Derefter kan du gradvist gøre opgaverne sværere.

Ordkæde

1. Lav en ordkæde i klassen. Skriv f.eks. *sommer* på tavlen. Den første elev skal sige et ord, han kommer til at tænke på, når han hører ordet sommer. F.eks. "*glæde*", som bliver det ord, den næste elev skal associere ud fra, så han siger "*frikvarter*" osv. Tag flere runder, hvis der er få elever i klassen, så I ender med cirka 30 ord. Skriv dem alle på tavlen i en kæde.
2. Hver elev vælger så et af ordene og tegner en tegning, der relaterer til ordet. Tegningerne hænges op, så alle kan se dem.
3. Ud fra tegningen skal hver elev trække en parallel til et emne, man kan arbejde med i projektopgaven. Eleverne får fem minutter til at forberede sig og skal derefter fortælle om emnet i plenum.

sommer

glæde

frikvarter

bold

skrive

bøger

leg

læse

boldspil

venner

**”Nedskriv alle de ideer,
du kommer i tanke om
– når jeg siger skole”**

Brainstorm med fokuspunkter

1. Brug brainstorm med fokuspunkter til at vise eleverne, hvordan de kan blive inspireret til at tænke i forskellige indgangsvinkler til et emne, så de selv kan bruge metoden, når de skal videre med deres eget projektopgave-emne.

Temaet for øvelsen kan f.eks. være det overordnede emne for opgaven.

2. Udlever post-it-blokke til eleverne. Bed eleverne skrive alle de ord ned, de kan komme på, når du siger noget bestemt. Hvert ord skrives på en lap for sig, så der er plads til at skrive mere. Fortsæt relativt hurtigt til næste punkt, så flowet ikke ødelægges.

F.eks.: ”Nedskriv alle de ideer, du kommer i tanke om

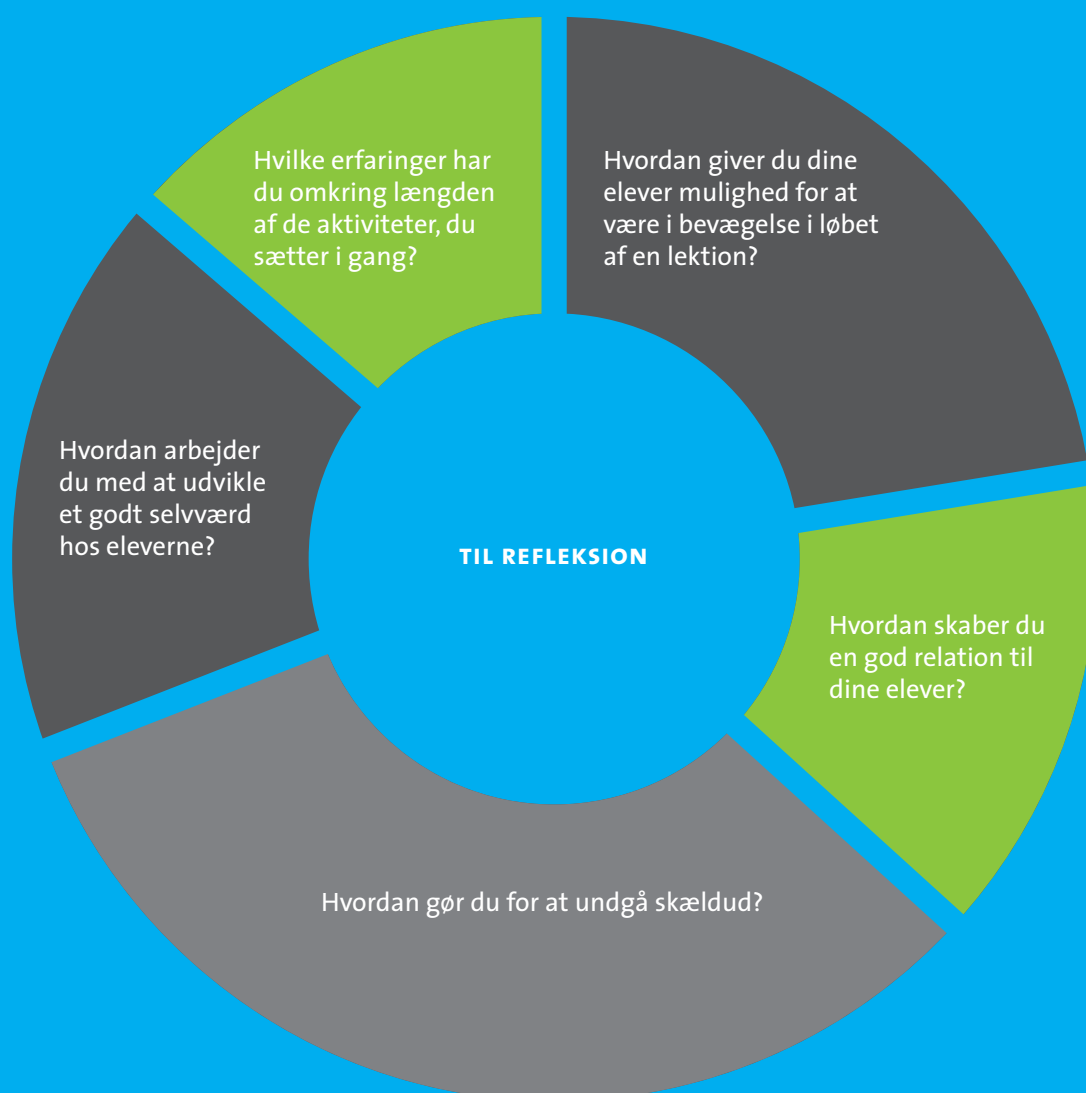
- når jeg siger skole
- når jeg siger ungdom
- når jeg siger frikvarter
- når jeg siger fremtid
- når jeg...

Lav så mange punkter, som du finder relevant.

3. Eleverne ser deres ord igennem og vælger det, der siger dem mest i forhold til det overordnede emne. Alle de andre ord hænger de op på tavlen eller væggen.
4. Alle elever vælger nu et ord fra tavlen, så de har to ord i alt.
5. Del eleverne i tilfældige grupper på fire. Eleverne fremlægger de ord, de har valgt, og bliver ud fra dem enige om et emne, de kan arbejde videre med. Bed grupperne om at lave et mindmap over emnet. Giv dem 10-15 minutter: De skal være nået langt, men ikke være helt færdige.
6. Grupperne fremlægger kort for klassen, hvor langt de er nået.
7. Bed derefter de to yngste i gruppen om at rejse sig og tage deres mindmap med til næste gruppe. Den nye gruppe arbejder videre med mindmappet og udvider med nye ideer.
8. Efter ti minutter fremlægger grupperne kort de nye ideer.

I kapitel 5 kan du læse om:

- Hvordan du kan kombinere metoder og gøre en mangfoldig elevgruppe mere bevidst om deres faglige og personlige ressourcer og derved mere parat til en ungdomsuddannelse.
- Hvordan du kan kickstarte relationsarbejdet med et intensivt internat i starten af skoleåret.
- Hvordan du styrker elevernes selvværd og evne til at tage ansvar, når du bevidstgør dem om deres ressourcer og deres mål.

KOMBINEREDE METODER

Giv eleverne værktøjer til livslang læring

Når du kombinerer forskellige ressourceorienterede metoder i arbejdet med mangfoldigt sammensatte elevgrupper, så får alle elever redskaber til optimal læring, og det giver gevinst på mange hylder: Eleverne får både et fagligt løft, et bedre selvværd, en større bevidsthed om deres egne ressourcer og mål samt kompetencer til i højere grad at kunne tage ansvar for deres fremtidige læring.

Når man bruger metoderne, er det vigtigt, at man samtidig stiller krav til eleverne og har høje forventninger til deres indsats. Alle elever har ressourcer, og de vil automatisk mobilisere dem og forsøge at leve op til de positive forventninger, de bliver mødt med. Derfor er det af afgørende betydning, at man som lærer giver udtryk for, at man tror på, at eleverne gør en indsats for at nå deres mål.

Jo ældre eleverne er, jo mere ansvar kan man give dem. Samtidig får eleverne redskaber, som også er meget brugbare for dem på længere sigt, hvis man hjælper dem med at afklare deres mål og giver dem mulighed for at arbejde hen imod dem.

Et af disse redskaber er læringsstile.

Læringsstile er en god metode til først at fange den enkelte elevs opmærksomhed og koncentration, dernæst fastholde elevens motivation og til sidst give eleven optimal mulighed for at tage den nye viden til sig, lagre den i langtidshukommelsen og udvikle reelle kompetencer.

Ved at hjælpe eleverne med at finde deres optimale læringsstil, giver man dem også mulighed for at tage ansvar for læringen og udnytte de muligheder, deres personlige læringsstil åbner op for:

Et målrettet og kontinuerligt arbejde med læringsstile giver eleverne et læringsværktøj, som kan få stor betydning for dem, også senere i deres liv. Evnen til at kunne tilegne sig ny viden livet igennem er en afgørende kompetence, hvis man skal klare sig på arbejdsmarkedet i dag.

På de næste sider kan du få indblik i, hvordan lærerne i 10. klasserne og modtageklassen på Grønløkkeskolen har haft stor succes med at kombinere læringsstile, de mange intelligenser, anerkendende pædagogik og elementer af kooperativ læring.

Skolen har gode erfaringer med at starte skoleåret med et ugeforløb med True North, som laver kurser for unge med fokus på personlig udvikling. Ugen er med til at skabe gode relationer mellem elever og lærere, som de kan bygge videre på resten af året ■

LÆS MERE:

- Interview med Svend Erik Schmidt i *Blik for ressourcer – Teori og metode*.
- Svend Erik Schmidt: *Nu kan de lære det*, Alinea (2008).
- Hans Henrik Knoop, Liv M. Lassen og Lena Boström (red.): *Læring og læringsstile – om unikke og fælles veje i pædagogikken*, Dansk Psykologisk Forlag (2007).

MATRIXSKEMA

	1	2	3	4	5
1	<i>Sofie</i>	<i>Amal</i>	<i>Yasmin</i>	<i>Peter</i>	<i>Søren</i>
2	<i>Ali</i>	<i>Jesper</i>	<i>Mikkel</i>	<i>Diana</i>	<i>Line</i>
3	<i>Lin</i>	<i>Pernille</i>	<i>Yasser</i>	<i>Bjørn</i>	<i>Patrick</i>
4	<i>Nauval</i>	<i>Maria</i>	<i>Rose</i>	<i>Oliver</i>	<i>Bilal</i>
5	<i>Mohammed</i>	<i>Marcus</i>	<i>Caroline</i>	<i>Annika</i>	<i>Samira</i>

Afveksling

10. s har matematik. Timen er lige startet: I dag skal de arbejde med parenteser.

På tavlen er læreren Morten ved at skrive de fire regler, eleverne skal kunne, når timen er færdig.

Så beder han eleverne om at finde sammen i deres lodrette matrix-gruppe. Hver gruppe får hver sin regel, som de om 12 minutter, klokken 12.32, skal kunne forklare til andre.

Eleverne styrter over til opslagstavlen, hvor matrixskemaet hænger. Hurtigt får de styr på, hvem der er sammen, og arbejdet går i gang. Præcis 12 minutter senere er de tilbage i klassen. Læreren løfter den ene arm. I løbet af ti sekunder bliver alle elever opmærksomme på det, tier stille, løfter også deres arm, og der er helt ro.

Læreren giver næste instruktion. Nu skal eleverne sætte sig sammen med deres vandrette matrixgruppe og forklare hinanden deres regler. De skal være færdige om 11 minutter, klokken 12.43. Er de færdige før tid, kan de gå i gang med opgave 46.

Igen skynder eleverne sig op til tavlen for at se, hvem de nu er i gruppe med. De forklarer hver især livligt deres parentesregel: Alle gør deres bedste for at sikre, at gruppen forstår, hvad den går ud på.

Da timen er slut, siger en af pigerne, at det har givet hende meget mere selvtillid, at de hele tiden skal fremlægge for hinanden. Enten i grupper eller på klasseplan. Det at få ansvaret for, at de andre får noget ud af det, man fortæller, betyder, at man tager det mere seriøst.

GRØNLØKKESKOLEN

Gør 10. klasse til en succesoplevelse

Alle elever, som gik i Grønløkkeskolens 10. klasser sidste år, er nu i gang med en ungdomsuddannelse. Opskriften på succesen er et intensivt relationsarbejde og en undervisning, som tager udgangspunkt i den enkelte elevs læringsstil.

De fire 10. klasser på Grønløkkeskolen starter skoleåret med en uge på camp med True North. Bag True North står Nicolai Moltke-Leth og et team af undervisere, som arbejder med unges personlige udvikling ved hjælp af læringsstile, de mange intelligenser, anerkendende pædagogik og elementer fra kooperativ læring.

På campen arbejder eleverne målrettet og systematisk med, hvordan man sætter sig et mål og når det, og hvordan man kan vende en negativ spiral til en positiv, hvis man tager ansvar og undgår offerroller.

Metoderne er ikke nye for lærerne, men True North kombinerer dem på en måde, som giver god mening for både lærere og elever. Samtidig er undviserne meget kompetente og engagerede, og det appellerer til målgruppen, siger klasselærer Kirsten Medelbye Pedersen:

– Den første dag på campen kan godt være lidt sej: Eleverne kender ikke hinanden, og de bliver kastet lige ud i det. Eleverne skal lige se hinanden an og er derfor lidt afventende. Men når de bliver grebet af stemningen og kan se ideen i øvelserne, så rykker de og vil meget gerne være med.

MODTAGEKLASSEN ER MED

I år var skolens modtageklasse for første gang med på campen, og selvom eleverne taler begrænset dansk, deltog de i grupperne på lige fod med de andre elever.

Det var en stor succes: De var meget interesserede i at bidrage med deres erfaringer og fortællinger i gruppen, også selvom de skulle lede efter ordene. De andre elever var interesserede og lyttede, og når de selv skulle fortælle, gjorde de meget ud af at være tydelige, så eleverne fra modtageklassen kunne følge med.

Eleverne fra modtageklassen viste sig også at være meget gode til at spille volleyball og andre fysiske aktiviteter. På den måde fik de synliggjort, at de – trods et begrænset dansk – også havde noget at byde ind med i forhold til de andre elever.

DET SEJE TRÆK FORTSÆTTER DERHJEMME

Tilbage på skolen arbejder lærere og elever videre med de metoder, de har lært på campen.

Det er vigtigt at få rammerne på plads, så eleverne kan koncentrere sig om indholdet: Klasselokalet indrettes efter elevernes læringsstile, og lærerne tilrettelægger undervisningen, så alle elever kan inddrage deres læringsstil så meget som muligt og dermed få det optimale ud af undervisningen.

Eleverne er hver især bevidste om, hvilke læringsstile der er bedst for dem, og lærerne forventer, at de selv påtager sig ansvaret for at udnytte de muligheder, lærerne stiller til rådighed. F.eks. at bevæge sig, når muligheden er der.

I 10. s grupperer eleverne sig omkring to læringsstile – den visuelle og den kinæstetiske. De visuelle er samlet om et bord oppe ved tavlen.

Kinæstetikerne sidder med ryggen mod klassen ude langs væggen, hvor de får ro til at koncentrere sig. På den måde er der gjort plads i midten af lokalet til at lave øvelser, uden at der skal rykkes rundt hver gang.

Undervisningens logistik er meget vigtig. For at holde elevernes energiniveau oppe og skabe fokus, deler lærerne lektionerne op i intervaller på højst 15 minutter og tilpasser opgaverne efter det. Laver eleverne længere opgaver, holder de pauser med små opgaver, energizers, der giver dem mulighed for at røre sig.

CAMP KICKSTARTER RELATIONSARBEJDET

Fordelen ved at kickstarte relationsarbejdet med et intensivt ugeforløb med True North er, at lærerne er sammen med eleverne hele tiden. Campens medarbejdere har ansvaret for forløbet, så lærerne har tid og ro til komme tæt på eleverne. Det giver dem et mere personligt forhold til hinanden.

Hjemme på skolen fortsætter den tætte kontakt. I frikvartererne bliver lærerne f.eks. tit i klassen og hyggesnakker.

– Eleverne er tit overraskede over, at vi er interesserede i at snakke med dem om andet end skole og undervisning, siger Morten Lysdahl Pedersen.

Det intensive arbejde med relationen mellem lærer-elev og den ressourceorienterede tilgang er med til at skabe et konstruktivt læringsrum:

– Det er helt tydeligt, at det lykkes os at skabe en positiv ånd – eleverne er indstillet på at lære noget, og vi skal ikke bruge tid på at skælde ud, siger Kirsten Medelbye Pedersen.

De fleste elever udvikler et mærkbart bedre selvværd i løbet af skoleåret i 10. klasse. Mange har nederlag på nederlag med i rygsækken og holder sig tilbage i timerne, fordi de er bange for at fejle. De elever kan i særlig grad profitere af de ressourceorienterede metoder.

– Det er godt for dem at komme i en ny klasse, hvor der bliver lagt stor vægt på læringsstile og dermed på elevens ressourcer. Alle er aktive, og man lærer alle de andre i klassen at kende gennem de mange gruppearbejder på kryds og tværs. De bliver trygge ved hinanden, så de vover at sige mere og mere, og til sidst tør de stå frem, siger Kirsten Medelbye Pedersen.

– Eleverne bliver også rigtig gode til at samarbejde – de kender hinandens styrker, og de hjælper gerne hinanden. Det giver mig tid til at koncentrere mig om de elever, der har mest brug for min hjælp, siger Morten Lysdahl Pedersen.

ALLE ELEVER I UDDANNELSE

Alle eleverne i Grønløkkeskolens 10. klasser kommer videre på en ungdomsuddannelse. Tendensen er, at de fleste også får højere prøvekarakterer: De vil gerne lære noget, de er helt med på fuldt skema i fuldt tempo, og ingen dropper ud. Har en elev meget fravær, tager lærerne hjem til eleven og forældrene og snakker om, hvad det handler om.

– Vores personlige relation til eleverne gør det lettere for os at hjælpe dem og arbejde med dem, så de får redskaberne til selv at tage ansvar og komme videre. Derfor har de nemmere ved at klare sig selv, når de kommer i gang med deres ungdomsuddannelse, siger Morten Lysdahl Pedersen og Kirsten Medelbye Pedersen ■

FAKTA

Læringsstil: Tanken bag læringsstile er, at vi alle er forskellige, og at vi lærer på forskellige måder. Ens læringsstil defineres ud fra, hvordan man koncentrerer sig, behandler og husker nyt, vanskeligt stof. Bliver undervisningen tilrettelagt efter ens læringsstil, kan man maksimere læringen. [A-Å]

Mange intelligenser: Howard Gardner har udviklet en intelligensteori, hvor han præsenterer otte former for intelligens. Vi besidder alle de otte intelligenser, men i individuelle kombinationer, hvor nogle intelligenser er stærkere repræsenteret end andre. Ved at bruge vores stærke intelligenser, kan vi kompensere for vores mindre stærke intelligenser, når vi lærer.

De otte intelligenser er:

- Musikalsk intelligens.
- Rumlig/visuel intelligens.
- Kropslig intelligens.
- Sproglig intelligens.
- Matematisk intelligens.
- Personlig intelligens.
- Social intelligens.
- Naturalistisk intelligens.

Forventninger: Ifølge Robert Rosenthal, som har givet navn til Rosenthal-effekten, vil menneskers adfærd påvirkes af de forventninger, som omgivelserne giver udtryk for: Møder man sine elever med høje forventninger til deres evner og præstationer, vil man derfor opnå et bedre resultat. [A-Å]

“ Eleverne føler sig anerkendt af dig, hvis du viser dem, at du gider dem og gerne vil tale med dem om andet end skolearbejde ”

Gode råd fra Grønløkkeskolen

- **Del timen op i enheder på 15 minutter** – det er et rigtig godt sted at starte, hvis du vil skabe større motivation, gejst og fokus hos eleverne.
- **Husk at medtænke fysisk aktivitet i alle timer**, når du planlægger lektionen og klassens opgaver. Lad f.eks. eleverne skifte gruppe undervejs, eller hold en pause og bed alle om at løbe ud og røre ved indgangsdøren. Giver du eleverne mulighed for at bevæge sig, sikrer du dem en bedre læring.
- **Meget tydelige rammer** er et effektivt redskab til at undgå at bruge tid på slåskampe og skældud: Kom hele tiden med klare instrukser som ”Om syv minutter skal I være tilbage og have et svar klar.” Vær konsekvent, og lad ikke rammerne skride. På denne måde hjælper du eleverne med at bevare fokus.
- **Medtænk eleverne fra modtageklasserne**. Lad dem deltage i aktiviteter med de andre klasser på skolen. Det skaber større gensidig forståelse, det er lettere for eleverne at blive en del af fællesskabet, og de får bedre mulighed for sproglig udvikling.
- **Bliv i klassen i pauserne** – det er med til at skabe en god relation. Viser du eleverne, at du gider dem og gerne vil tale med dem om andet end skolearbejde, føler de sig anerkendt af dig. Det kan danne grobund for en god relation.

KOM GODT I GANG

På Grønløkkeskolen arbejder de med break mellem aktiviteter. Derudover er målsætning en vigtig faktor for 10. klasserne. På disse sider kan du få ideer til, hvilke aktiviteter du som lærer kan sætte i gang, når du arbejder med dette.

Hvad er mit mål?

På Grønløkkeskolen brugte man en del tid på at tale om at sætte mål, blandt andet mens man var på camp hos True North. Har I ikke mulighed for en uge med True North, kan I arbejde med mål på andre måder. F.eks.:

Hvad er et godt liv for mig?

1. **Brainstorm.** Start med at lave en brainstorm over emnet: Hvad er et godt liv?
2. **Vigtigste bud.** Bed eleverne om hver især at vælge de fem vigtigste bud på et godt voksenliv fra deres brainstorm.
3. **Del eleverne op i grupper,** hvor de fremlægger deres fem bud for hinanden og argumenterer for, hvorfor de har valgt netop de ting.

Bed grupperne om at lave en fælles liste over deres fem-ti vigtigste bud på et godt voksenliv.

Lad eleverne arbejde med hvert enkelt bud: Hvad skal der til for at opnå dette? Er buddet f.eks. "Et godt job", kan det f.eks. være, at det er en uddannelse, der skal til for at kunne opnå det. Derefter skal de tage stilling til, hvad skal der til for at få en uddannelse. Det kan f.eks. være "At lave sine lektier", "At kunne komme til tiden", "At deltage aktivt i undervisningen" osv.

Grupperne fremlægger deres bud for resten af klassen.

4. **Lave plakater.** Fordel buddene mellem eleverne, evt. i grupper på to, og lad dem lave plakater med deres udsagn, som I hænger op i klassen.
5. **Skriv relevante bud.** Lad nu alle elever hver især tage stilling til, hvilke mål de vil arbejde hen imod. Bed dem om at skrive de bud ned, som de synes, er mest relevante for dem, og hvordan de vil opnå det. De kan lade sig inspirere af plakaterne. Du kan opfordre eleverne til også at fortælle, hvad der er dem til hjælp, og få en snak om, hvilke konkrete færdigheder de forskellige trin mod målet består af.

Tag elevernes mål op i dine samtaler med eleverne og også gerne til skole-hjem-samtalerne.

PLAKATEN SKAL INDEHOLDE

1. **Hvad er målet?**
– F.eks. et godt job.
 2. **Hvordan opnår jeg det?**
– F.eks. ved at tage en uddannelse.
 3. **Hvad skal der til for at tage en uddannelse?** – F.eks. at jeg....
-

JA

NEJ

*Spørg eleverne om:
Jeg vil arbejde for
at tjene penge*

Skab et break mellem aktiviteterne

Grønløkkeskolens erfaring viser, at det er hensigtsmæssigt at give eleverne pauser mellem meget koncentrerede opgaver. Her får du nogle ideer til, hvordan du kan give eleverne en pause med fagligt indhold.

På række

I matematik kan du bede eleverne om at skrive et tal på et kort. De kan bruge decimaler, brøker osv.

Indsaml kortene, og del dem ud på ny, så eleverne ikke har deres eget kort.

Bed eleverne om at stille sig på en række med det mindste tal forrest og det højeste tal bagerst.

Denne øvelse kan du også lave med ord: Eleverne skal stille sig i alfabetisk rækkefølge som træning i ordbogsopslag. Øvelsen kan både foregå på dansk, engelsk, tysk og fransk.

På hvilken side

Sæt bordene ud til siden, og tegn en kridtstreg gennem lokalet.

På den ene side er JA/FOR, på den anden side er NEJ/IMOD.

Start med at stille spørgsmål, som det er let at tage stilling til, og gør dem gradvist mere komplicerede. Afslut med at spørge, om der er nogle elever, der har lyst til at stille spørgsmål.

Alt efter hvilken sammenhæng du bruger øvelsen i, kan I bagefter have en dialog om, hvordan det var at træffe valgene uden at have lang betænkningstid. Hvilke valg var lette at træffe, og hvilke var svære?

Øvelsen kan bruges i mange fag inkl. sprogundervisningen. Du kan med fordel stille spørgsmål, der retter sig mod det emne, eleverne arbejder med.

Har eleverne f.eks. et emne om livsformer i samfundsfag, kan du spørge:

Jeg vil arbejde for at tjene penge JA/NEJ.

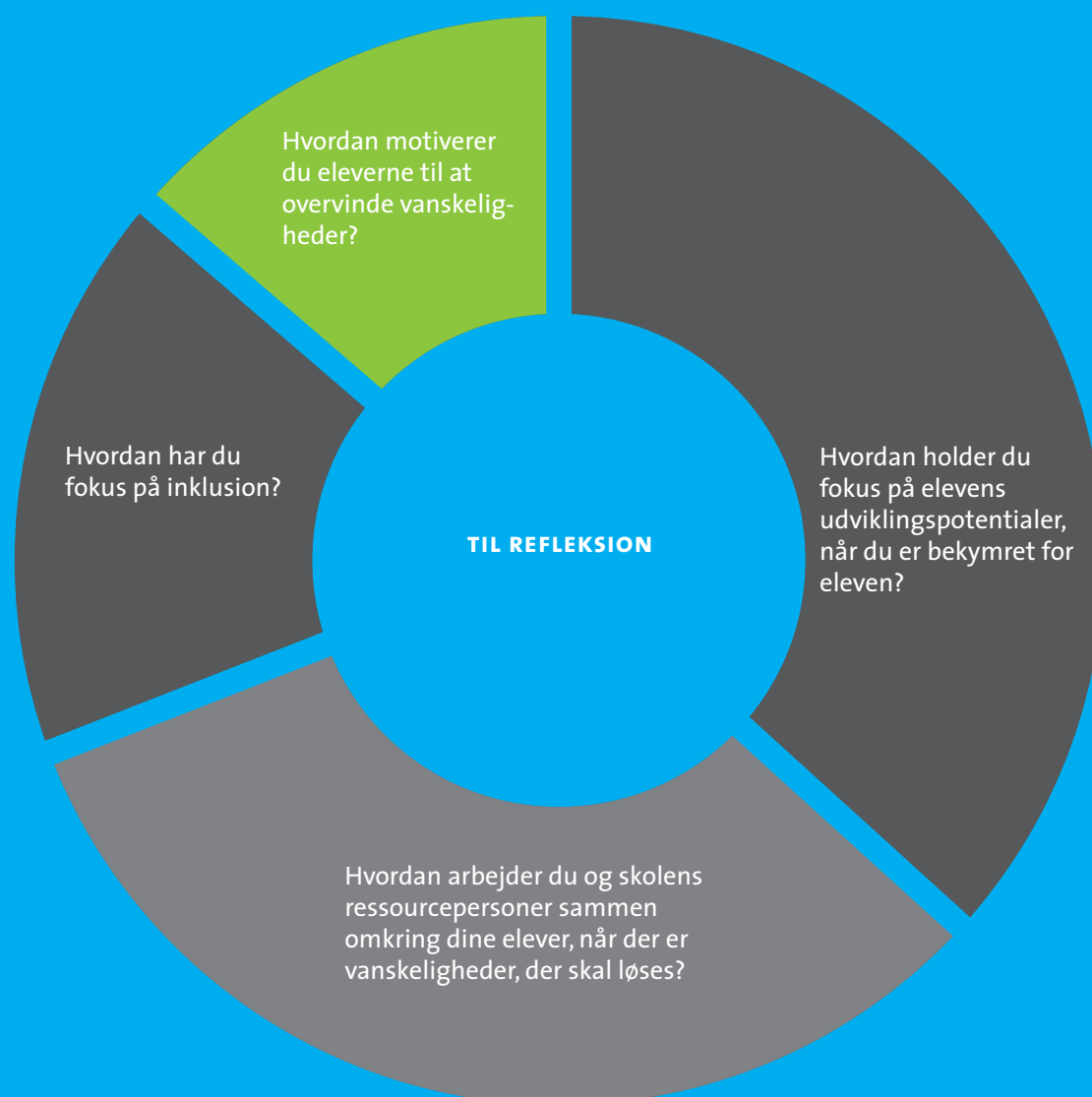
Jeg vil arbejde for at have det sjovt JA/NEJ.

Det er vigtigt, at der er meget tid til min hobby JA/NEJ.

Børn vil ødelægge mine karrieremuligheder JA/NEJ.

I kapitel 6 kan du læse om:

- Hvordan du kan skabe et fælles sprog og et tillidsfuldt samarbejde mellem elev, forældre og skolens ressourcepersoner, hvor I løser vanskeligheder i fællesskab og med afsæt i eksisterende ressourcer.
- Hvordan du kan bruge et ressourcesyn til at vende en negativ udvikling. Også i de tilfælde, hvor skolen har svært ved at se en løsning.
- Hvordan du kan optimere det tværfaglige samarbejde i f.eks. tværsgupper ved at balancere en bekymring for eleven med de ressourcer, der også er til stede.

DIALOGVÆRKTØJET

Et fælles sprog skaber forandring

Når en elev i 7.-10. klasse er i faglige eller trivselsmæssige vanskeligheder, kan lærere og ressourcepersoner fra specialcenter, PPR, UU og sundhedsplejen bruge dialogværktøjet til at konkretisere problemet, afdække elevens og lærerens ressourcer, aftale en fælles strategi med elev og forældre og undervejs i processen fastholde en positiv forventning om forandring.

Det kan det være svært at blive enige, når forskellige faggrupper er bekymret for en elevs faglige udvikling og trivsel. Man har forskellige faglige tilgange, og man kan nemt drage hurtige konklusioner om problemets årsag og løsning ud fra bagvedliggende parametre, såsom elevens sociale baggrund, køn, etnicitet osv.

Forældre og elever kan heller ikke altid genkende sig selv i de professionelle vurderinger. De har måske en anden oplevelse af situationen, eller de har svært ved at forstå skolens fagsprog, f.eks. hvad der ligger bag ord som udadreagerende adfærd og koncentrationsvanskeligheder.

Dialogværktøjet sætter derfor i stedet fokus på, hvordan problemet kommer til udtryk i konkret adfærd, på hvilke tidspunkter, i hvilke situationer og relationer. Det er også en hjælp til at bryde problemer ned i færdigheder, som kan læres. Værktøjet opmuntrer til at lave specifikke beskrivelser, i stedet for at vi formulerer os i almene vendinger.

På den måde får man en nøgtern vurdering af problemet, som gør det nemmere for professionelle, forældre og elev at tale sammen.

Dialogværktøjet retter også fokus mod eksisterende ressourcer, og hvad man gerne vil se ske fremover: Sammen med eleven, forældrene og relevante kolleger afdækker man de situationer, hvor eleven, læreren eller forældrene mod forventning mestrer situationen. Man undersøger undtagelserne, som får problemet til at blive mindre. Ved at kigge nærmere på, hvad der får undtagelserne til at ske, får man ny viden om skjulte ressourcer i undervisningssituationen, i hjemmet og i relationerne omkring eleven.

Derefter drøfter man, hvordan eleven og de voksne kan gøre mere af det, der allerede virker på problemet. Forældre og elev inddrages ligeværdigt i løsningen og bliver set, hørt og anerkendt. Det skaber en tillidsfuld relation mellem skole og hjem, fælles energi og en tro på, at situationen kan blive anderledes.

Dialogværktøjet skaber et fælles, konkret og ressourcerorienteret sprog, som kan deles af både professionelle, forældre og elever. Dialogværktøjet bruges på klassekonferencer, tværs-møder og netværksmøder, hvor værktøjet sikrer, at man får formuleret bekymringer, ressourcer og løsninger inden for en ramme og i et fælles fremadrettet sprog, som alle forstår. Det skaber gennemsigtighed og tillid i samarbejdet og holder alle på det konstruktive spor.

Dialogværktøjet er en del af Signs of Safety – en metode, som Andrew Turnell fra Australien har udviklet til at skabe et konstruktivt samarbejde med forældre i familiesager. I de senere år er metoden blevet implementeret i socialforvaltninger i Danmark og mange andre europæiske lande.

Signs of Safety er en systemisk, løsningsfokuseret metode: Når man bruger metoden, tager man altid udgangspunkt i, at elevens behov for en særlig indsats ikke er statisk. Man handler, fordi man oplever en aktuel bekymring, og målet med indsatsen er at skabe en positiv forandring ved at udvikle de ressourcer, eleven, læringsmiljøet og skolens/elevens netværk allerede har. Man handler gerne tidligt i bekymringsfasen, og fokus er gennem hele processen konsekvent rettet mod løsning, mål og fremskridt, når der arbejdes med det, der er svært. ■

LÆS MERE

- www.appreciate.dk
- www.uu.kk.dk/Projekter.aspx

KØBENHAVNS KOMMUNE

En effektiv indsats ved at afdække skjulte ressourcer

Lærere, UU-vejledere, socialrådgivere og andre ressourcepersoner på grundskoler i Københavns Kommune har med dialogværktøjet fået et effektivt redskab til at støtte optimalt op om elever, der har behov for en tværfaglig indsats. Effekten er, at der handles tidligere i bekymringsfasen, at lærere i højere grad søger rådgivning i skolens ressourcepersoner og inddrager forældre og elev i løsningen. Dialogværktøjet fremmer inklusion i normalundervisningen og virker forebyggende i forhold til sociale sager.

I "Projekt Tidlig identifikation og indsats" bruges dialogværktøjet i forbindelse med skole-hjem-samtaler, klassekonferencer, tværs møder og netværksmøder. Man starter med at præsentere sin bekymring for eleven og de undtagelser og ressourcer, man ser. Man taler i et sprog og med begreber, som man er sikker på, at elev og forældre forstår. Derefter inviteres skolens ressourcepersoner, forældre og elev til at komme med deres syn på bekymringen, ressourcer og den forandring, som der er behov for at skabe. Afslutningsvist aftaler man, hvilke delmål alle parter skal arbejde på at opnå i den nærmeste tid, og hvad der vil være tegn på, at man er på rette vej. Det er vigtigt og godt med hyppig opfølgning, hvor man bemærker og forstærker succeserne!

ET VÆRKTØJ TIL TILLIDSFULDE RELATIONER MELLEEM SKOLE OG HJEM

Dialogværktøjets ligeværdige, anerkendende tilgang til elever og forældre giver skolen mulighed for at udvikle en god relation, også til de elever og forældre, hvor kommunikationen hidtil har været svær:

Det er afgørende for et tillidsfuldt samarbejde at føle sig set, hørt og forstået i mødet med hinanden. Alle forældre vil deres børns bedste, og dialogværktøjet giver elever og forældre mulighed for at komme til orde og blive mødt med positive forventninger af skolen, siger Anita Kedia.

Erfaringerne fra projektet viser, at det har stor betydning for eleven, at han/hun kan tale med lærere og forældre om sine ressourcer og om de situationer, hvor problemet kan håndteres konstruktivt. Eleven får mulighed for at fortælle, hvad eleven gerne vil have, at de voksne lægger mærke til. Det genskaber elevens tillid til de voksne i de situationer, hvor de voksnes problemfokus og problemsprog hidtil har affødt modreaktioner hos eleven.

– Er vi bekymrede, har vi en tendens til at tale i absolutter som "Han er altid ...". Men i realiteten er problemet sjældent til stede hele tiden. Derfor er hovedtanken i den løsningsfokuserede metode, at man skal afdække, hvad der allerede virker på problemet: Det er en mere brugbar viden, når man skal finde en løsning, end forhistorien og elevens baggrund, forklarer Anita Kedia ■

FAKTA

Signs of Safety er en løsningsfokuseret metode, der er tilpasset teammedarbejdernes myndighedsrolle og forpligtelse til at udrede bekymringer. Man kan bruge Signs of Safety til at graduere sin bekymring ved at beskrive de positive ting, som allerede sker, og som gør problemerne mindre. **[A-Å]**

Dialogværktøjet bygger på systemiske, løsningsfokuserede tilgange. Når eleven befinder sig i vanskeligheder, sætter værktøjet fokus på ressourcer og muligheder i skolen, fritidslivet og hjemmet, hvilken konkret forandring man gerne vil se ske. Dialogværktøjet er udviklet i et samarbejde mellem proceskonsulent Lester Johannessen-Henry fra Appreciate og et 4-årigt tværfagligt metodeudviklingsprojekt i Københavns Kommune ved Ungdommens Uddannelsesvejledning. Grundskoler, PPR, sundhedspleje og socialforvaltning har deltaget i projektet.

“ Vi får et fælles konkret og specifikt sprog, som bliver til handlinger ”

Gode råd fra ”Projekt Tidlig identifikation og indsats”

- **Fokus på inklusion** Planlæg så vidt muligt særlige indsatser i et inklusionsperspektiv: Lad indsatsen tage afsæt i samspillet mellem elevens behov og læringsmiljøet, og søg så vidt muligt at komme elevens behov i møde inden for normalundervisningens rammer og igennem klassens sociale liv.
- **Forebyg med fokus på muligheder** Ved forebyggende indsatser, hvor man søger at afdække vanskeligheder tidligt, er det vigtigt at huske, at fokus på elevens muligheder er selve forudsætningen for indsatsen. Derfor skal man møde eleven med positive forventninger til elevens person og udviklingsmuligheder.
- **Opfat adfærd som handlekompetence** Opfat altid elevens adfærd som kommunikation og handlekompetence. F.eks. til at håndtere svære situationer og vilkår. Også selvom elevens adfærd har en synligt uhensigtsmæssig effekt, eller når eleven udviser en mere passiv, stille adfærd.
- **Anerkend mangfoldighed** Det er vigtigt, at skolen i hverdagen anerkender, inkluderer og afspejler en mangfoldighed af forskellige livstile og livsanskuelser. Vær opmærksom på, at eleverne har forskellige forudsætninger og behov, som skolen skal komme positivt i møde via differentieret undervisning, målrettede indsatser osv. Lad moderne familiekonstellationer og flerkulturelle identiteter udvikle skolens forforståelse af, hvad eleverne skal have med sig hjemmefra for at få et godt udbytte af grundskolen. Mød også i den sammenhæng forældre og elever med anerkendende åbenhed over for de kompetencer og ressourcer, som deres livsstil giver eleven.
- **Reflekter over dine egne forforståelser i et trygt kollegialt fællesskab** Når du får indsigt i en elevs baggrund, kan det farve dine forventninger til elevernes ressourcer og potentialer: Vores forventninger til elevernes faglige og sociale kompetencer er – mere eller mindre bevidst – styret af, hvordan vi opfatter elevernes hjem, sociale baggrund, køn, modersmål, etniske identitet, religion, funktionsnedsættelser osv.

KOM GODT I GANG

Københavns Kommune har gode erfaringer med at anvende dialogværktøjet. På de næste sider kan du se dialogværktøjet, så du kan anvende det i din egen praksis.

Sådan bruger I dialogværktøjet

Tegn skemaet på tavle, whiteboard eller flipover-papir. Når I bruger skemaet til refleksion på egen hånd som en forberedelse til klassekonferencen, kan I tegne det på et A4-ark.

Nedenfor gennemgår vi spørgsmålene til felterne Bekymrer, Fungerer, Se ske.

I kan stille spørgsmålene til/i kollegiale samtaler om den enkelte elev, elevens forældre og netværk, klassen som helhed og jeres kollegers praksis.

Når I bruger skemaet som en forberedelse til klassekonferencer, tværs møder og netværksmøder, kan I nøjes med at udfylde felterne Bekymrer og Fungerer og på selve mødet arbejde med feltet Se ske i fællesskab med forældre og kolleger.

Sørg for, at jeres udsagn under Fungerer og Se ske reflekterer tilbage på bekymringen.

Når I svarer på spørgsmålene, skal I bruge ord, som eleven kan forstå. Vær konkrete, så kolleger, forældre og elever forstår, hvad det er, I ser/ønsker at se ske.

Dialogværktøjets spørgsmål

BEKYMRER

Brug spørgsmålene til at undersøge og formulere din bekymring på de områder, hvor du er bekymret for elevens trivsel og udvikling eller for klassens trivsel og udvikling.

Hvad er der sket, og hvad har du set, der gør dig bekymret?

- Hvad bekymrer dig på sigt, hvis der ikke gøres noget?
- Når du tænker på, hvad der er sket/sker, hvad er så din værste bekymring for fremtiden?
- Hvad mener du, når du siger, at eleven ikke kan?
- Hvordan kommer det til udtryk?
- Hvad er de andre elevers reaktion?

Prøv at præcisere omfanget af dét, du ser, som gør dig bekymret:

- Er det hver dag?
- Er det hele dagen?
- Har det altid været sådan?
- Hvad i din bekymring er det vigtigt, at eleven/forældrene/ klassen forstår?

Hvilke ord vil du bruge til at tale med dem om problemet, så de forstår, hvad din bekymring går ud på?

FUNGERER

Brug spørgsmålene til at undersøge og formulere, hvad du ser, der allerede virker på problemet, og de ting, der i det hele taget fungerer godt. Brug spørgsmålene til at fremhæve og forstærke succeserne. Prøv at dvæle lidt længere ved dét, der fungerer. Alt tæller. Spørg: "Hvad mere? Hvad mere...?" Anerkend alle eksempler. Husk dig selv og hinanden på, at I kommer tættere på en løsning og bliver mere håbefulde, hvis I borer lidt mere i de ting, der fungerer. Ting, der allerede fungerer, er det nemlig nemt at gøre mere af.

BEKYMRER	FUNGERER	SE SKE

Signs of Safety, Andrew Turnell

Har du oplevet tidspunkter, hvor eleven har formået at tage hånd om de problemer, du ser? Bare en lille smule?:

- Hvad gjorde eleven/klassen?
- Hvordan skete det?
- Hvad vil eleven/forældrene gerne have, at du lægger mærke til hos eleven?
- Er det sammen med nogen bestemte, at eleven kan?

Er der bestemte tidspunkter på dagen eller på ugen, hvor problemet ikke optræder? Beskriv undtagelserne:

- Hvad gør eleven, når problemet ikke er der?
- Hvordan gør eleven det?
- Hvad kræver det af eleven?
- Hvad er eleven til hjælp?

Hvilke ressourcer i elevens hjem og netværk kan I inddrage som støtte i forandringsprocessen?

- Hvilke voksenpersoner fungerer eleven bedst med på skolen/i fritiden?
- Hvad er det, de(n) person(er) gør sammen med eleven, der fungerer godt?
- Hvad siger eleven, fungerer bedst i sit liv?
- Hvad siger eleven, fungerer bedst på skolen/i fritiden?
- Hvem siger eleven, er den vigtigste person i sit liv?

Hvilke ressourcer og kompetencer bruger du i dit samarbejde med eleven/klassen?

- Hvilke strategier har du prøvet indtil nu?
- Hvad er du tilfreds med? Hvordan gør du?
- Sidst, det virkede på eleven/klassen, hvad fik det da til at ske?
- Hvad gjorde du, der var til hjælp?
- Hvad gjorde eleven/klassen, der var til hjælp?

Lav en liste over det, der fungerer med eleven/klassen bare engang imellem. Hvad på listen ønsker du at fortsætte med at gøre, som fungerer godt?

SE SKE

Lav detaljerede beskrivelser af handlinger og adfærd, som I ønsker at se. Beskriv mål som handlinger, der begynder – ikke som noget, der skal stoppe.

- Hvad vil du gerne se eleven/forældrene/klassen/dig selv gøre, som vil fortælle dig, at tingene går i den rigtige retning?
- Hvordan vil det komme til udtryk?
- Hvad skal du som minimum se af forandringer, for at situationen skal være acceptabel for dig?
- Hvordan vil det komme til udtryk?
- Hvad tror du, eleven behøver at se ske, som vil fortælle eleven, at det går i den rigtige retning?

Forestil dig, at situationen forandrer sig til det bedre:

- Hvad ville være det mindste lille tegn på, at det går den rigtige vej?
- Hvad mere vil du se eleven/forældrene/klassen/dig selv gøre?
- Hvad mere vil du høre eleven/forældrene/klassen/dig selv sige? Hvad ellers?

Beskriv færdigheder, eleven kan lære, som vil kunne overvinde problemet: Det er ikke nok at vide, hvad der skal være anderledes. Alle skal kunne se, hvad der kan sættes i stedet for:

- Hvad vil du gerne se eleven gøre?
- Hvilken færdighed skal eleven lære for at kunne tage første skridt?

Mål bliver mere detaljerede og handlingsrettede, når de beskrives i samspil med andre:

- Hvad vil eleven/forældrene lægge mærke til, som fortæller dem, at eleven/klassen er på rette vej?
- Hvad vil de andre elever lægge mærke til?
- Hvad ville de andre professionelle lægge mærke til?
- Hvad mere vil de se eleven/klassen gøre?
- Hvad mere vil de høre eleven/klassen sige?

Hvilke ord vil du bruge til at tale med eleven om de ændringer, du ønsker, så eleven forstår, hvad du vil, at eleven skal gøre?

Et godt greb, når I bruger dialogværktøjet: Skalaer

I kan bruge Skalaer som en hjælp til at udfylde felterne i dialogværktøjet.

Brug skalaer til at:

- Graduere alvoren af din bekymring.
- Vurdere dit behov for hjælp fra kolleger på eller uden for skolen.
- Beskrive de små skridt på vejen mod en løsning af vanskelighederne.

Pointen med at lave en skala er at få placeret den aktuelle situation på en skala mellem det værst tænkelige (1) og det mest optimale (10) og derefter tale om, hvad der skal til, for at situationen flytter sig op ad skalaen.

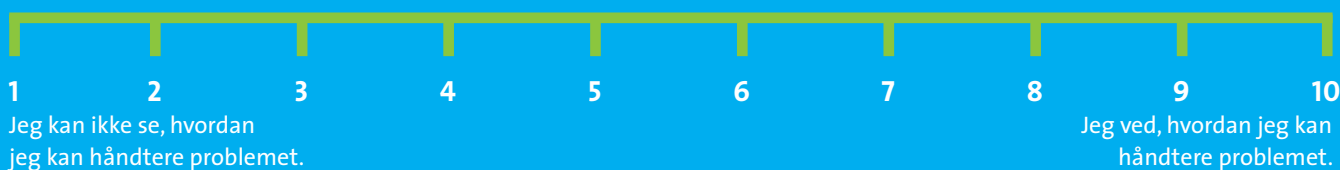
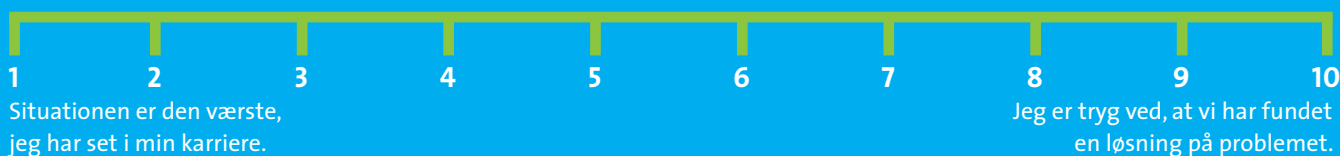
Skala: Hvor alvorlig skal min bekymring være, for at jeg kan vide, om eleven er berettiget til en særlig indsats?

Hvordan bruger jeg min bekymring fremadrettet? Hvordan delagtiggør jeg kolleger, forældre og elever i min bekymring og i en løsning af problemet?

Et problem er sjældent til stede 100 procent af tiden, selvom det kan fylde meget. Men når fokus er rettet mod vanskelighederne, kan det være svært at få øje på sine egne og elevens ressourcer og se en løsning på problemet. Derfor kan det være en hjælp at arbejde med skalaer, når I skal udfylde felterne *Fungerer og Se ske i Signs of Safety-skemaet*.

Når I har placeret jeres bekymring på en skala fra 1 til 10, så dyk ned i detaljerne omkring dét, der trods alt fungerer. Led efter undtagelser til problemet, og beskriv ting, som I ser, får problemet til at blive mindre. Spørg:

- Hvad er det, der gør, at eleven/du trods alt ikke ligger længere nede på skalaen?
- Hvad skal der til, for at eleven/du rykker sig/dig et skridt op ad skalaen? To skridt? Tre skridt? ...
- Hvis eleven/du ligger på 1, hvad skal der til for at komme op på 2? Er der noget, du eller eleven gør, der allerede peger i den retning?

TAK TIL**Borgerskolen**

Magdavænget 4
2630 Taastrup
Tlf. 43 35 21 60
www.borgerskolen.skoleintra.dk

Charlotteskolen

Worsaaesgade 6
7100 Vejle
Tlf. 76 40 87 40
www.charlotteskolen.dk

Grønløkkeskolen

Grønløkke Allé 9
8310 Tranbjerg J
Tlf. 87 13 94 55
www.gronlokke-skolen.dk

Hyltebjerg Skole

Hanstholmvej 10
2720 Vanløse
Tlf.: 38 71 42 62
www.hyltebjergskole.kk.dk

UU København

Korsgade 30
2200 København N
Tlf.: 39 20 75 00
www.uu.kk.dk

Charlotte Agerby Schultz

Pædagogisk konsulent
Center for Undervisningsmidler i region Syddanmark
www.cfu.dk

Nicolai Moltke- Leth

True North
www.truenorth.dk

MINISTERIET FOR FLYGTNINGE
INDVANDRERE OG INTEGRATION

DEN EUROPÆISKE UNION

Den Europæiske Socialfond

Vi investerer i din fremtid

